

SLABOSTI UOBIČAJENIH POKAZATELJA PERFORMANSI POSLOVANJA BANKE

Pleština, Katija

Master's thesis / Specijalistički diplomski stručni

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of economics Split / Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:124:159694>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-20**

Repository / Repozitorij:

[REFST - Repository of Economics faculty in Split](#)

UNIVERSITY OF SPLIT

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJ

**SVEUČILIŠTE U SPLITU
EKONOMSKI FAKULTET
Cvite Fiskovića 5
21 000 Split**

ZAVRŠNI RAD I ISPIT

**SLABOSTI UOBIČAJENIH POKAZATELJA
PERFORMANSI
POSLOVANJA BANKE**

**MENTOR:
Izv.prof.dr.sc. Ercegovac Roberto**

**STUDENTICA:
Katija Pleština**

Split, kolovoz, 2016.

SADRŽAJ

1. UVOD.....	4
2. UOBIČAJENI POKAZATELJI PERFORMANSI POSLOVANJA BANAKA.....	7
2.1. Klasifikacija pokazatelja bankovne profitabilnosti.....	8
2.1.1. Pokazatelji alokacije dobiti.....	9
2.1.2. Pokazatelji strukture dobiti.....	11
2.2. Utjecaj čimbenika na mjerenje uspješnosti poslovanja.....	13
2.2.1. Utjecaj internih čimbenika.....	14
2.2.2. Utjecaj eksternih čimbenika.....	15
3. SUVREMENE MJERE VRIJEDNOSTI I AKTIVNOSTI BANKE.....	16
4. UZROCI SLABOSTI ROA I ROE U PROCJENI KVALITETE BANKE U DUGOM ROKU.....	19
4.1. Usporedba ROE i tradicionalnih tržišnih pokazatelja.....	19
4.2. Glavni faktori utjecaja na ROE pokazatelj tijekom krize.....	20
4.3. Upozorenja koja djeluju na ROE pokazatelj pri procjeni performansi banaka.....	20
4.4. Učinak ROA pokazatelja na poduzeća.....	23
4.5. Uzroci slabosti ROA pokazatelja.....	23
4.6. Povezanost rentabilnosti imovine i rentabilnosti vlastitog kapitala.....	24
5. ALTERNATIVNI POKAZATELJI KVALITETE POSLOVANJA BANAKA.....	26
5.1. Pregled kretanja cijena dionica globalno značajnih i kotiranih banaka usporedno s indeksom tržišta (FTSE).....	30
6. EMPIRIJSKA ANALIZA NA PRIMJERU BANKARSKOG SEKTORA U RH.....	33

6.1.	Poslovanje banaka u današnje vrijeme.....	34
6.2.	Pokazatelji profitabilnosti banaka u Hrvatskoj.....	41
6.3.	Prikaz ROA i ROE pokazatelja hrvatskih pojedinih banaka.....	46
7.	ZAKLJUČAK.....	51
	SAŽETAK.....	53
	SUMMARY.....	53
	LITERATURA.....	55
	POPIS GRAFIKONA.....	58
	POPIS SHEMA.....	58
	POPIS TABLICA.....	58

1. UVOD

Banke su temeljni oslonac svakom gospodarstvu prema Zebić-Matijaš (2014). Prikupljajući slobodna novčana sredstva od građana, poslovnih subjekata, javnog sektora, drugih banaka, one pažnjom dobrog privrednika poštujući zakonske propise plasiraju sredstva u kredite, vrijednosne papire i druge investicije što dodatno utječe na razvoj gospodarstva jedne zemlje. Cilj svake banke je koristiti i pružati što bolje informacije pri donošenju poslovnih odluka gdje bitnu ulogu u cijelom bankarskom sustavu ima računovodstvo.

Pojava snažne konkurencije nebankovnih financijskih institucija, kakve su investicijski fondovi, mirovinski fondovi, osiguravatelji života i slične institucije, ima ograničavajuće djelovanje na profitabilnost i uspješnost poslovanja banke, govori Pavković (2004).

Na temelju ponuđenih analitičkih pomagala u obliku različitih pokazatelja uspješnosti poslovanja prema Pavković (2004) zadatak rada je osiguravanje različitim korisnicima alata za analizu uspješnosti poslovanja suvremene banke. Informacije temeljene na financijskim izvještajima omogućuju dobivanje različitih omjera koji pokazuju stupanj uspješnosti poslovanja banke u cjelini i pojedinih komponenti njezine bilance.

Interpretacija povijesnih financijskih podataka počinje upotrebom analize omjera navodi Pavković (2004). Pojedinačni omjer sam za sebe nema značenje ni funkciju. Da bi se uočile promjene između dvaju razdoblja, omjeri se najčešće izračunavaju za različita razdoblja. Računovodstveni podaci koji su temelj za analizu omjera ne moraju odražavati prihvaćene računovodstvene procedure i često su "zastarjeli" jer se odnose na prošlo razdoblje, što je nedostatak ovakve analize.

Kapacitet generiranja održive profitabilnosti se koristi kao definicija u dodatku izvješća Europske centralne banke za EU strukture banaka (2010) za opis bankarskih performansi. Profitabilnost ima suštinsku važnost za održavanje kontinuiranog poslovanja banke kao i za njene investitore koji očekuju povrat uloženog od poslovanja banke. Isto tako je bitno za supervizore jer omogućuje više fleksibilnosti pokazateljima solventnosti, čak i u kontekstu rizika poslovnog okruženja.

Što se tiče dodatka izvješća Europske centralne banke za EU strukture banaka (2010) glavni pokretači bankarske profitabilnosti su zarada, učinkovitost, preuzimanje rizika i snaga poluge.

Različiti stakeholderi (npr. ulagači, investitori, dionici duga ili kapitala i menadžeri) gledaju različito na aspekte profitabilnosti. Ovakvo razmatranje treba biti uzeto u obzir posebno od tržišnih sudionika (npr. analitičara, savjetnika, rejting agencija i supervizora) zbog različitih načina mjerenja bankarskih performansi koje se koriste za njihove potrebe. Svaka različita grupa tržišnih sudionika ima vlastiti set pokazatelja koji koristi zasebno u svom poslovanju.

Kao glavni cilj i smisao rada koristit će se temeljna analiza i razumijevanje svih pokazatelja koji vode ka uspješnosti performansi poslovanja banaka uz detaljno objašnjenje slabosti pokazatelja performansi i uzroka koje se događaju kao posljedica ograničenja pokazatelja uspješnosti u radu banaka. Znajući da je profit ili zarada primarni cilj poslovanja svakog poduzeća važno je ukazati na slabosti pokazatelja uspješnosti u dugom roku te nužnost dopune i primjene s drugim mjerama.

U ovom radu koristit će se metode analize, sinteze, komparacije, deskripcije te kabinetskog istraživanja kako bi se pobliže objasnila uloga pojedinih pokazatelja performansi poslovanja banaka. Analizirat će se uspješnost i profitabilnost hrvatskih banka, upravo putem pokazatelja profitabilnosti i ostalih pokazatelja uključenih u analizu. Također navedene će biti slabosti i nedostaci uobičajenih pokazatelja performansi poslovanja banaka kao i ključni uzroci u nastajanju istih.

Rad je podijeljen na četiri dijela:

Prvi dio rada bazira se na pojašnjenju putem temeljne analize svih pokazatelja u poslovanju banaka, deskripcijom se nastoji pojasniti suštinu i bit pojedinog pokazatelja. Među najvažnije pokazatelje navedeni su tradicionalni (računovodstveni), suvremeni (ekonomski) i tržišni pokazatelji. Također se obrađuje i učinak pojedinih eksternih i internih čimbenika na mjerenje uspješnosti poslovanja banaka.

U drugom dijelu rada se pokušava analizirati suvremene mjere vrijednosti i aktivnosti banke kao i uzroke slabosti ROA I ROE u procjeni kvalitete banke u dugom roku. U suvremene mjere vrijednosti ili ekonomske pokazatelje profitabilnosti spadaju dvije skupine, a to su pokazatelji profitabilnosti korigirani za rizik i pokazatelji dodane vrijednosti koji su detaljno analizirani i opisani, a za svaki pojedini pokazatelj se primjenjuje i formula koja je pojašnjena.

Što se pak tiče ROE pokazatelja i njegovih slabosti i uzroka slabosti u dugom roku u procjeni kvalitete banke metodom komparacije uspoređuje se njegov suodnos sa tradicionalnim tržišnim pokazateljima kao što su P/E i P/B pokazatelj. Također su pojašnjeni i glavni faktori utjecaja na ROE pokazatelj tijekom krize i upozorenja koja djeluju na rentabilnost kapitala pri procjeni performansi banaka. Rentabilnost imovine je prikazana kroz učinke koji djeluju na poduzeća primjenom ovog pokazatelja, kao i uzroci slabosti na banke koji utječu na profitabilnost. Zaključno se ocjenjuje usporedba rentabilnosti imovine i rentabilnosti kapitala.

Okosnica trećeg dijela rada ogleda se navodeći i analizirajući alternativne pokazatelje kvalitete poslovanja banke, nadalje koristit će se statistički pokazatelji u RH na primjeru bankarskog sektora kako bi se pobliže uokvirila slika profitabilnosti ključnih pokazatelja performansi poslovanja banaka. Među najvažnije su izdvojeni profitabilnost kapitala i imovine, neto kamatna marža, neto nekamatna marža, neto operativna marža, nekamatna troškovna efikasnost i ostali.

Sintezom cjelokupne teme rada i kratkim osvrtom iznijeti će se zaključak kao četvrti dio rada.

2. UOBIČAJENI POKAZATELJI PERFORMANSI POSLOVANJA BANAKA

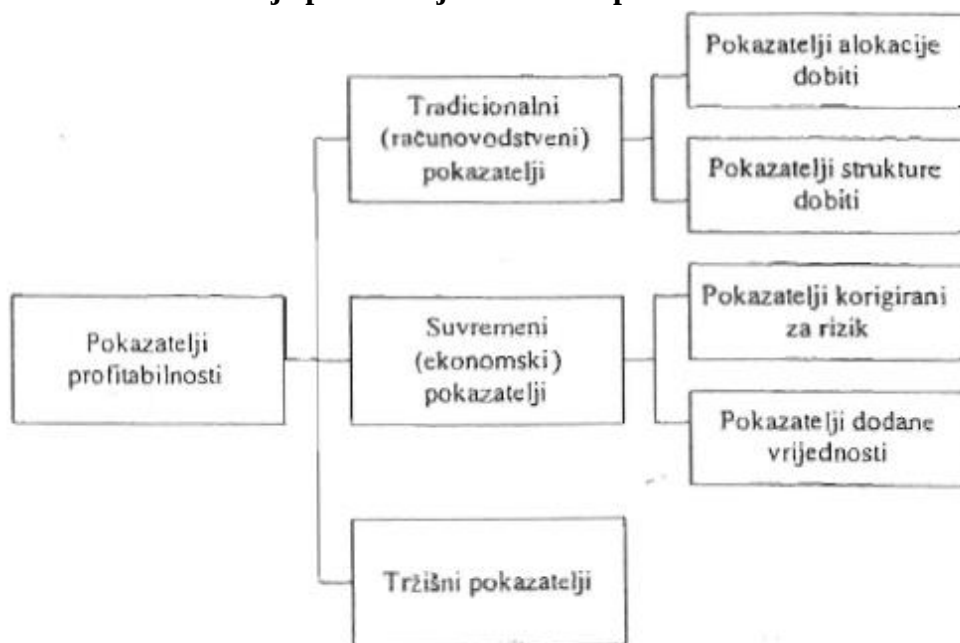
Pod konceptom profitabilnosti banaka Čikeš (2014) banka kao financijska institucija posluje u dinamičnom i nepredvidivom okruženju te ima za osnovni cilj ostvarenje dobiti ili povećanje stope profita. Dugoročni uspjeh banke očituje se ako banka ostvaruje profit, ali pod uvjetom da u svakom trenutku sposobna izvršiti sve dospjele obveze te barem očuvati vrijednost uloženog kapitala dioničara. Podrazumijeva se da je banka uspješno provela svoje poslovanje (strategiju i politiku djelovanja) ako njime realizira profit, te ako su zadovoljeni od dioničara projicirani kriteriji ostvarene dividende. Pokazatelji profitabilnosti zapravo daju odgovor na poslovnu politiku čiji je cilj bio stabilan rast i razvoj poslovanja.

Što se tiče koncepta mjerenja bankovne profitabilnosti prema Kundid (2010) mjerenju bankovne profitabilnosti je moguće pristupiti s računovodstvenog, ekonomskog i tržišnog aspekta. Pristup koji pravodobno otkriva stvaraju li izabrana strategija poslovanja novu vrijednost ili uništava postojeću najpoželjniji je s aspekta korisnika financijskih informacija. Iako uzima u obzir isključivo eksplicitne, stvarno nastale ili obračunate troškove, te zanemaruje rizik koji se prihvaća s ciljem ostvarenja određene razine profita, tradicionalno, vrednovanje bankovnih rezultata počiva upravo na računovodstvenom konceptu profitabilnosti. Za razliku od toga ekonomski koncept profitabilnosti afirmira suvremene mjere profitabilnosti budući da pored stvarno nastalih ili obračunatih, eksplicitnih troškova uzima u obzir implicitne ili oportunitetne troškove poduzetih aktivnosti. Pod tim se podrazumijeva trošak kapitala, koji odražava očekivani povrat investitora, odnosno razinu rizika koja se prihvaća za postizanje računovodstvenih ili matematičkih veličina zarada. U svakom slučaju, kontinuitet godišnjih, računovodstvenih zarada u dugom roku moguć je jedino u slučaju rasta ekonomske vrijednosti vlastitog kapitala. Konačno, u razdoblju dominacije tržišne ideologije afirmira se i vrednovanje pomoću različitih tržišnih pokazatelja profitabilnosti. Potonji odražavaju percepciju i očekivanja postojećih i potencijalnih sudionika tržišta na temelju prošlih i tekućih informacija veće ili manje vezanosti uz promatrano poduzeće i njegovo okruženje.

2.1. Klasifikacija pokazatelja bankovne profitabilnosti

Prema dodatku izvješća Europske centralne banke za EU strukture banaka (2010) i Kundid (2010) postoje različite grupe setova za mjerenje performansi banke koje koriste teoretičari i praktikanti, ali razlika se očituje u tome da pokazatelje profitabilnosti možemo raščlaniti u skupine tradicionalnih (uobičajenih), suvremenih i tržišnih (alternativnih ili ostalih). Bez obzira kojoj kategoriji pripadali izračunati pokazatelji najčešće se promatraju u odnosu s planiranom profitabilnosti, pokazateljima profitabilnosti iste banke u prethodnim razdobljima, pokazateljima profitabilnosti drugih banaka i prosječnim pokazateljima profitabilnosti za cjelokupni bankarski sektor.

Shema 1. Klasifikacija pokazatelja bankovne profitabilnosti

Izvor: Kundid A. (2010); Indikatori profitabilnosti bankovnog poslovanja, str. 2.

Tradicionalni (uobičajeni) ili računovodstveni pokazatelji bankovne profitabilnosti temelje se na financijskim izvještajima banaka i mogu se sistematizirati u dvije skupine : **pokazatelje alokacije dobiti** i **pokazatelje strukture dobiti**. Prva skupina pokazatelja stavlja u odnos dobitak prije i poslije oporezivanja i veličine iz bilance, dok druga skupina pokazatelja uzima u obzir strukturu financijskog rezultata ili stavlja u odnos veličine iz računa dobiti i gubitka najčešće s prosječnom ukupnom ili kamatonosnom aktivom. Razmatrajući obe skupine pokazatelja može se dobiti odgovor na pitanja: Kako se stvara dobit banke? Kako se nastala dobit distribuira u različite svrhe?

2.1.1. Pokazatelji alokacije dobiti

Pokazatelji alokacije dobiti mogu se odnositi na bankovno poduzeće u cjelini, vlastiti kapital, uloge vlasnika ili pojedine kategorije imovine. Pri tome se neto dobit ili njene odrednice stavljaju u odnos s prosječnom ukupnom ili dijelom aktive te vlastitim kapitalom. Zbog usporedivosti financijskih rezultata banaka koje posluju u različitim poreznim sustavima u pokazateljima koje sadrže neto dobit, ova se redovito zamjenjuje dobitkom prije oporezivanja. Neki od najčešće korištenih pokazatelja iz ove skupine su **prinos na aktivu, prinos na kapital i prinos na uloženo**.

Konačno, dobit prije ili poslije oporezivanja može se stavljati u odnos s kreditima ili drugim produktivnim aktivama u cilju detaljnije analize izvora profitabilnosti banke.

Prinos na aktivu ili imovinu (eng. Return on assets - ROA) stavlja u odnos dobit poslije oporezivanja i prosječnu ili ukupnu aktivu¹. Pokazuje ukupnu profitabilnost banke, odnosno efikasnost menadžmenta u upravljanju bankom. Smatra se da je banka uspješna ako je prinos na imovinu veći od 1%. Iako je ovaj pokazatelj općeprihvaćeno mjerilo bankovne profitabilnosti uslijed rasta izvanbilančnih stavki gubi na relevantnosti. Uzme li se u obzir da financijski rezultat iz izvanbilančnih aktivnosti izdašno djeluje na cjelokupni financijski rezultat uz naizgled istu veličinu (ukoliko je mjerilo prosječna ukupna aktiva), mogu se donijeti krivi zaključci o odnosu bankovne veličine i profitabilnosti. Stoga neki autori predlažu da se standardni pokazatelji profitabilnosti korigiraju na način da se umjesto prosječne ukupne aktive, veličina banke mjeri volumenom operativnog dohotka (neto kamatni prihod i nekamatni prihod) budući da posljednja obuhvaća cjelokupne, redovite aktivnosti banaka i na taj način smanjuje problem neusporedivosti koji izaziva pojava različitih izvanbilančnih veličina.

¹ Prosječna aktiva ili njene sastavnice izračunavaju se kao mjesečni, kvartalni, polugodišnji i godišnji prosjeci.

Shema 2. Dekompozicija prinosa na aktivu

ROA						
(= Neto dobit / Aktiva)						
Iskoristivost ukupne imovine		(-)	Operativni troškovi			(-)
(= Ukupni prihod / Aktiva)			(= Ukupni troškovi / Aktiva)			
Kamatni prihod	Nekamatni prihod		Kamatni troškovi	Nekamatni troškovi	Rezervacije za gubitke po kreditima	
(= Kamatni prihod / Aktiva)	(= Nekamatni prihod / Aktiva)		(= Kamatni troškovi / Aktiva)	(= Nekamatni troškovi / Aktiva)	(= Rezervacije za gubitke po kreditima / Aktiva)	
						Porez na dobit / Aktiva
(Zadržana dobit / Aktiva) + (Dividende / Aktiva)						

Izvor: Kundid A. (2010); Indikatori profitabilnosti bankovnog poslovanja, str. 4.

Prinos na vlastiti kapital (eng. Return on equity - ROE) stavlja u odnos dobit poslije oporezivanja i prosječni ili ukupni vlastiti kapital. Signalizira bogatstvo imatelja običnih dionica bankovnog poduzeća². Smatra se da je banka uspješna ukoliko je prinos na vlastiti kapital najmanje 15%. Bogatstvo vlasnika može se mjeriti ne samo u odnosu na knjigovodstvenu vrijednost uložene novčane jedinice već i u odnosu na jednu običnu dionicu (EPS). Pored ostvarenih zarada po dionici, bogatstvo dioničara na godišnjoj razini provjerava se i kroz pokazatelj raspodijeljenih zarada po dionici (DPS)³. Budući da indikator prinos na vlastiti kapital ignorira utjecaj razine rizika povezane s različitim stupnjevima zaduženosti, Međunarodni monetarni fond sugerira upotrebu prinosa na aktivu kao temeljnog indikatora bankovne profitabilnosti. Naime, prinos na vlastiti kapital raste proporcionalno upotrebi financijske poluge kada bankovno poduzeće bilježi dobitak⁴. Obrnuto je u slučaju gubitka⁵.

² Prinos na vlastiti kapital i prinos na imovinu odnose se isključivo na obične dionice pa je zato iz neto dobiti potrebno isključiti dividende za preferencijalne dionice.

³ Sukladno tome pojavljuje se i pokazatelj odnosa isplate dividende (DPS/EPS).

⁴ Uz pretpostavku nepromijenjenog prinosa na imovinu.

⁵ Još jedan nedostatak pokazatelja prinos na vlastiti kapital javlja se u slučaju nesolventnih i neprofitabilnih banaka kada je ovaj pokazatelj pozitivan.

Shema 3. Dekompozicija prinosa na vlastiti kapital

ROE		
($= \text{Neto dobit} / \text{Vlastiti kapital}$)		
ROA	x	Multiplikator vlastitog kapitala
($= \text{Neto dobit} / \text{Aktiva}$)	x	($= \text{Aktiva} / \text{Vlastiti kapital}$)
Profitna marža	x	Koeficijent iskoristivosti (obrtaja) ukupne imovine
($= \text{Neto dobit} / \text{Ukupni prihodi}$)	x	($= \text{Ukupni prihodi} / \text{Aktiva}$)

Izvor: Kundid A. (2010); Indikatori profitabilnosti bankovnog poslovanja, str. 5.

Prinos na uloženo (eng. Return on investments - ROI) mjeri efikasnost individualnog ulaganja. Naime, dok prinos na vlastiti kapital mjeri prinos na knjigovodstvenu vrijednost vlastitog kapitala, prinos na uloženo predstavlja ukupni prinos na pojedinačno uloženi kapital uključujući tržišne vrijednosti. Dakle, prinos na uloženo predstavlja odnos sume dividendi i kapitalnog dobitka (gubitka) u razdoblju držanja dionice i vrijednosti po kojoj je dionica kupljena. Stoga se ovaj pokazatelj može ubrojiti i u tržišne pokazatelje bankovne profitabilnosti.

2.1.2. Pokazatelji strukture dobiti

Najčešće korišteni pokazatelji iz ove skupine su neto kamatna marža, neto nekamatna marža, neto operativna marža, neto kamatna razlika, nekamatna troškovna efikasnost, profitna marža, pokazatelj troška, pokazatelji operativne efikasnosti i kvalitete zarade. U posljednje vrijeme ovima se pridodaju pokazatelji koji odražavaju prihode banaka u području provizija i naknada, te financijski rezultat od aktivnosti trgovanja vrijednosnim papirima i/ili derivatnim instrumentima. Sukladno tome koriste se pokazatelji: neto prihod od provizija i naknada za bankovne usluge u odnosu na ukupnu aktivu (i/ili ukupne prihode) te dobitak (gubitak) od trgovanja u odnosu na ukupni prihod. Prema nekim autorima pokazatelji strukture dobiti raščlanjuju se se isključivo na pokazatelje ekonomičnosti (odnosa prihoda i rashoda) i pokazatelje nekamatnih aktivnosti banke.

Neto kamatna marža (eng. Net interest margin) stavlja u odnos neto kamatni prihod i prosječnu ukupnu aktivu pri čemu je neto kamatni prihod razlika između kamatnih prihoda i

kamatnih rashoda. Umjesto prosječne ukupne aktive u nazivniku se može koristiti prosječna kamatonosna aktiva te stavka prosječnih ukupnih kredita i plasmana. Neto kamatna marža mjeri bankovnu uspješnost u ovladavanju kamatnim rizikom i rizikom likvidnosti. Osim toga prosječne neto kamatne marže pokazuju intenzitet konkurencije u bankarskom sektoru i stupanj razvijenosti financijskog posredništva u promatranom gospodarstvu. Niže neto kamatne marže upućuju na efikasnije ponašanje banaka, dok su više neto kamatne marže najčešće odlika banaka koje slabije upravljaju nekamatnim troškovima i/ili su manje uspješne u upravljanju imovinom.

$$\text{neto kamatna marža} = \frac{\text{Kamatni prihodi} - \text{Kamatni rashodi}}{\text{Ukupna aktiva}} \times 100$$

Neto nekamatna marža (eng. Net non-interest margin) mjeri sposobnost banke u generiranju prihoda od naknada i pristojbi te zauzdavanju nekamatnih troškova. Predstavlja kvocijent neto nekamatnog gubitka (dobitka) i prosječne ukupne aktive. Neto nekamatni gubitak (dobitak) razlika je nekamatnih rashoda i nekamatnih prihoda, te je najčešće negativnog predznaka zbog volumena općih troškova poslovanja banke u odnosu na prihode od naknada i pristojbi.

$$\text{neto nekamatna marža} = \frac{\text{Nekamatni rashodi} - \text{Nekamatni prihodi}}{\text{Ukupna aktiva}} \times 100$$

Neto operativna marža (eng. Net operative margin) mjeri odnos operativne dobiti i prosječne ukupne aktive banke. Operativna dobit signalizira stabilnost bankovnih zarada, budući da ne uključuje izvanredne prihodne i rashodne stavke računa dobiti i gubitka. Točnije, operativna dobit razlika je između operativnih prihoda i operativnih rashoda. Operativni prihodi uključuju kamatne i nekamatne prihode, a operativni rashodi kamatne troškove, rezervacije za gubitke po plasmanima i opće troškove poslovanja. Praktički, to su prihodi i rashodi iz temeljnih bankovnih aktivnosti⁶. U skladu s tim, javlja se **pokazatelj kvalitete zarade** koji stavlja u odnos operativnu dobit i neto dobit prije oporezivanja.

⁶ Ponegdje se u literaturi operativni troškovi odnose isključivo na nekamatne troškove poslovanja poput onih vezanih uz zaposlenike, najmove, informatičku tehnologiju, troškove revizije i savjetodavnih usluga te ostale opće ili režijske troškove poslovanja. Ipak, kako su kamatni troškovi preduvjet bankovnog poslovanja, operativne troškove koji su tipični za nefinancijska poduzeća kod banaka je potrebno proširiti za kamatne troškove.

$$\text{Neto operativna marža} = \frac{\text{Operativni prihodi} - \text{Operativni rashodi}}{\text{Ukupna aktiva}} \times 100$$

Neto kamatna razlika (eng. **spread, funding differential**), **raspon zarade** ili **kamatni spread** pokazuje razliku između prosječnih kamatnih prihoda i prosječnih kamatnih rashoda. Pri tome se prosječni kamatni prihodi računaju kao kvocijent kamatnih prihoda i kamatonosne aktive, a prosječni kamatni rashodi kao kvocijent kamatnih rashoda i kamatonosne pasive.

$$\text{Neto kamatna razlika} = \frac{\text{Kamatni prihodi}}{\text{Kamatonosna aktiva}} \times 100 - \frac{\text{kamatni rashodi}}{\text{Kamatonosna pasiva}} \times 100$$

Nekamatna troškovna efikasnost (eng. **Non interest cost efficiency**) drugi je pokazatelj, kojim se može mjeriti sposobnost bankovnog menadžmenta u kontroliranju nekamatnih troškova pored neto nekamatne marže. Računa se stavljanjem u odnos nekamatnih rashoda i operativne dobiti umanjene za nekamatne rashode. Općenitije, pokazatelj ukupne troškovne efikasnosti računa se kao odnos ukupnih troškova u odnosu na ukupne prihode što je poznato i kao **pokazatelj troška**.

$$\text{Nekamatna troškovna efikasnost} = \frac{\text{Nekamatni rashodi}}{\text{Neto kamatni prihod} + \text{Nekamatni prihod}} \times 100$$

Profitna marža (eng. **Return on sale – ROS**) ili **povrat na prodaju** stavlja u odnos neto dobit i ukupne prihode. Pri tome se ukupni prihodi redovito odnose na operativne prihode.

$$\text{Profitna marža} = \frac{\text{Neto dobit}}{\text{Operativni prihodi}} \times 100$$

Pored ovih, banke često izvještavaju i o sljedećim pokazateljima iz područja operativne efikasnosti : troškovi plaća u odnosu na ukupne troškove, fiksni troškovi bankovnog prostora u odnosu na ukupne troškove, operativni troškovi u odnosu na operativne prihode i nekamatni troškovi u odnosu na operativnu dobit.

2.2. Utjecaj čimbenika na mjerenje uspješnosti poslovanja

Profitabilnost banke određena je unutarnjim i vanjskim čimbenicima prema Tomaš (2015). Unutarnji čimbenici specifični su za banku i ovise o poslovnoj politici koju provodi menadžment banke. Među unutarnje čimbenike profitabilnosti banke najčešće se ubrajaju:

veličina banke, kapitaliziranost, likvidnost, operativna efikasnost, izloženost riziku i sl. Menadžment banke nema moć da kontrolira vanjske čimbenike profitabilnosti. To su čimbenici karakteristični za određenu privredu u kojoj banka posluje, a često se navode koncentracija tržišta, inflacija, bruto domaći proizvod, srednji devizni tečaj i sl.

2.2.1. Utjecaj internih čimbenika

Također Tomaš (2015) zaključuje da je svakoj banci potreban kapital za početak poslovanja. On omogućava obavljanje različitih aktivnosti, zaštitu od poslovnih neuspjeha na način da apsorbira gubitke i osigurava banci solventnost i nastavak poslovanja. Također, kapital stvara povjerenje javnosti i prikazuje financijsku snagu banke.

Veza između udjela kapitala i profitabilnosti trebala bi biti negativna, s obzirom na to da prekapitaliziranost banke ukazuje na neiskorištene poslovne oportunitete. Iako visoko kapitalizirane banke ostvaruju nižu stopu profitabilnosti dioničkog kapitala, u manjoj mjeri su izložene riziku insolventnosti. Iz tog razloga manja je vjerojatnost njihova propadanja i imaju niže troškove financiranja što dugoročno može imati pozitivan utjecaj na njihovu profitabilnost. S druge strane, nisko kapitalizirane banke u razdobljima uspješnog poslovanja ostvaruju višu stopu profitabilnosti vlasničke glavnice (ROE), a zbog svoje visoke financijske poluge izloženije su riziku nesolventnosti od visoko kapitaliziranih banaka.

Za pretpostaviti je da bi veličina banke, mjerena odnosom aktive banke prema ukupnoj aktivni bankarskog sektora, trebala imati pozitivan utjecaj na profitabilnost te institucije, te da će dovesti do veće profitabilnosti u odnosu na banke s manjim odnosom vlastite i ukupne aktive sektora. Ipak, pitanje je proizlazi li profitabilnost banke iz veličine banke, odnosno njenog tržišnog udjela, ili banke s određenim komparativnim prednostima s vremenom zauzimaju veće tržišne udjele. Banke s velikim tržišnim udjelom lakše se zadužuju i imaju više sredstava na raspolaganju za ulaganje u netradicionalne (nekamatnosne) poslove te ostvaruju veće nekamatne prihode od različitih usluga koje nude. S druge strane, velike banke imaju i veće operativne troškove od manjih banaka koje uz to ostvaruju veću razliku između prihoda od kamata i troškova od kamata zato što je većina njihovih depozita male denominacije s niskim kamatnim troškom, a velik dio kredita ima visoke kamatne stope.

Iako se u pravilu s rastom diversifikacije poslovanja smanjuje i ukupna izloženost riziku, nekamatne prihode banaka teško je planirati jer ovise o tržišnim uvjetima i uspješnosti, a važno je naglasiti da se javlja nepostojanost prihoda i profitabilnosti.

Što se likvidnosti tiče, moglo bi se reći da ima dvojak učinak na profitabilnost banke. Za banke je iznimno važno da budu likvidne, kako bi bile sposobne na vrijeme podmirivati svoje obveze i smanjiti rizik insolventnosti, no veći stupanj likvidnosti dovodi do stvaranja oportunitetnog troška. Razborito i profitabilno poslovanje banke podrazumijeva i optimiziranje likvidnosti, jer se u suprotnom povećava udio imovine koja nije plasirana u vidu kredita ili investicija u vrijednosne papire.

Troškovna učinkovitost ima pozitivan učinak na efikasnost i profitabilnost banke. Bitno je odvojiti operativne troškove od ostalih troškova jer su operativni troškovi kategorija koju izravno kontrolira menadžment.

2.2.2. Utjecaj eksternih čimbenika

Što se tiče eksternih čimbenika Tomaš (2015) navodi da ovisno o sposobnosti menadžmenta da efikasno upravlja sredstvima, inflacija može pozitivno ili negativno utjecati na profitabilnost banke. Ako banka adekvatno prilagodi kamatne stope kako bi podigla prihode, očekivana inflacija rezultirat će višom kamatnom maržom i profitabilnošću. S druge strane, neočekivana inflacija mogla bi dovesti do smanjenja profitabilnosti uslijed neprilagođenosti kamatnih stopa.

Rast bruto domaćeg proizvoda trebao bi pozitivno utjecati na profitabilnost banaka, jer u razdobljima porasta ekonomske aktivnosti dolazi do rasta investicija i povećane potražnje za kreditima banaka. Ukoliko privredna aktivnost raste po visokoj stopi, uz sve ostalo nepromijenjeno, raste vjerojatnost otplate kredita i smanjuje se kreditni rizik. S druge strane, u razdobljima kontrakcije gospodarstva smanjuje se kreditiranje, povećavaju troškovi rezerviranja za kreditne gubitke zbog smanjene kvalitete kredita, a samim time dolazi i do opadanja profitabilnosti.

Utjecaj tečajne politike, odnosno veza između deprecijacije i rasta privredne aktivnosti, a s time i profitabilnosti banaka pokazala se pozitivnom.

3. SUVREMENE MJERE VRIJEDNOSTI I AKTIVNOSTI BANKE

S obzirom na ograničenja tradicionalnih, računovodstvenih mjera bankovne profitabilnosti prema Kundid (2010) suvremeni pokazatelji njihova su svojevrsna korekcija. Predstavljaju sofisticirani način vrednovanja ili često procjene financijskih rezultata banaka koji uključuje odnos rizika i povrata u promatranom trenutku, a najsloženiji modeli vrednovanja ne zanemaruju ni vremensku komponentu (modeli diskontiranja procijenjenih budućih novčanih tijekova). U posljednjem slučaju ekonomski koncept profitabilnosti uključuje temeljne investicijske karakteristike o kojima treba voditi računa, a to su povrat, rizik ostvarenja očekivanih novčanih tijekova i vrijeme.

Suvremeni ili pokazatelji ekonomske bankovne profitabilnosti mogu se također klasificirati u dvije skupine: pokazatelje profitabilnosti korigirane za rizik i pokazatelje dodane vrijednosti.

Pokazatelji profitabilnosti korigirani za rizik su rizikom prilagođeni prinos na kapital, prinos na rizikom prilagođeni kapital, ekonomski prinos na kapital i ekonomski prinos na riziku prilagođen kapital.

Rizikom prilagođen prinos na kapital (eng. Risk-adjusted return on capital - RAROC) stavlja u odnos neto dobit umanjenu za očekivane buduće gubitke i ukupni vlastiti kapital. Ovaj pokazatelj mjera je očekivanog realnog prinosa na vlastiti kapital u predvidivoj, bližoj budućnosti.

$$RAROC = \frac{\text{Riziku prilagođen dobitak}}{\text{Vlastiti kapital}} \times 100 - \frac{\text{Dobitak} - \text{Očekivani gubici}}{\text{Vlastiti kapital}} \times 100$$

Za razliku od toga **prinos na rizikom prilagođen kapital (eng. Return on risk-adjusted return on capital - RORAC)** stavlja u odnos neto dobit i knjigovodstvenu vrijednost vlastitog kapitala umanjenu za očekivane buduće gubitke. Ovaj pokazatelj raspoređuje računovodstvenu vrijednost neto dobitka na knjigovodstvenu vrijednost vlastitog kapitala koja se očekuje u bližoj budućnosti.

$$RORAC = \frac{\text{Dobitak}}{\text{Riziku prilagođen vlastiti kapital}} \times 100 =$$

$$= \frac{\text{Dobitak}}{\text{Ukupni vlastiti kapital} - \text{Očekivani gubici}} \times 100$$

Ekonomski prinos na kapital stavlja u odnos ekonomski profit i vlastiti kapital. Ekonomski profit korekcija je računovodstvene veličine profita za implicitne troškove kapitala, odnosno troškove vlastitog kapitala.

$$\text{Ekonomski prinos na kapital} = \frac{\text{Dobitak} - \text{trošak vlastitog kapitala}}{\text{Vlastiti kapital}} \times 100$$

Ekonomski prinos na riziku prilagođen kapital mjeri odnos ekonomskog profita i vlastiti kapital korigiran za očekivane buduće gubitke.

$$\text{Ekonomski prinos na riziku prilagođen kapital} = \frac{\text{Dobitak} - \text{Trošak vlastitog kapitala}}{\text{Riziku prilagođen vlastiti kapital}} \times 100$$

Pokazatelji dodane vrijednosti prema Kundid (2010) su ekonomski dodana vrijednost i tržišno dodana vrijednost. **Ekonomski dodana vrijednost (eng. Economic value added - EVA)** razlika je između povrata od jedinice dodatno investiranog kapitala i troška dodane jedinice pribavljenog kapitala. Stoga je ovo mjera probitabilnosti rasta banke. Budući da ukupni trošak kapitala ocrtava poslovni i financijski rizik promatranog poduzeća i EVA se može smatrati riziku prilagođenoj mjeri profitabilnosti poput RAROC-a i RORAC-a. S tim da je EVA indikator dugoročne usmjerenosti banke na stvaranja dodanih vrijednosti, a RAROC i RORAC signaliziraju gubitke kapitala u kratkom roku u slučaju nastupanja rizičnih događaja. S obzirom da financijska izvješća ne sadrže informaciju o ukupnom trošku kapitala, svi pokazatelji vezani uz koncept ekonomskog profita ili vrijednosti predmet su internog bankovnog vrednovanja.

Babić (2009) navodi da se ekonomska dodana vrijednost izračunava na način da se od operativne dobiti umanjene za porez odbiju troškovi ukupno uloženog kapitala:

$$\text{EVA} = \text{Operativna dobit umanjena za porez} - \text{trošak kapitala}$$

Ukoliko je razlika između operativne dobiti umanjene za porez i troška kapitala pozitivna znači da je poduzeće ostvarilo dobit iznad troškova kapitala. Drugim riječima, pozitivna EVA znači da je poduzeće stvorilo novu vrijednost za dioničare.

Također prema Kundid (2010) **tržišno dodana vrijednost (eng. Market value added - MVA)** signalizira postojanje tzv. skrivenog kapitala, odnosno mjeri razliku između tržišne vrijednosti vlastitog kapitala i knjigovodstvene vrijednosti vlastitog kapitala. Zapravo, tržišno dodana vrijednost apsolutni je izraz odnosa veličina koji je u relativnom izrazu poznat kao M/B ili odnos tržišne i knjigovodstvene vrijednosti dionice. Tržišna vrijednost vlastitog kapitala treba biti određena sadašnjom vrijednošću tekućeg i očekivanog ekonomskog profita. S druge strane, determinizam tržišne vrijednosti vlastitog kapitala nije ograničen samo na financijske i ekonomske rezultate kotirajućeg društva iz čega proizlaze nedostaci ovog pokazatelja. Zbog toga je EVA relevantniji i u praksi zastupljeniji koncept profitabilnosti.

Babić (2009) za izračun koristi formulu:

$$\text{Tržišna dodana vrijednost (MVA)} = \text{tržišna vrijednost poduzeća} - \text{uloženi kapital}$$

pri čemu se tržišna dodana vrijednost izračunava na slijedeći način:

$$\begin{aligned} &\text{Tržišna vrijednost kratkoročnih obveza} \\ &+ \text{Tržišna vrijednost dugoročnih obveza} \\ &+ \text{Tržišna vrijednost kapitala (glavnice)} \\ &\text{-----} \\ &= \text{Tržišna vrijednost društva} \\ &\quad - \text{Uloženi kapital} \\ &= \text{Tržišna dodana vrijednost} \end{aligned}$$

S obzirom na to da je tržišna dodana vrijednost apsolutni broj prema Babić (2009), kako bi se eliminirao utjecaj veličine poduzeća i time omogućila izravna usporedba pokazatelja različitih poduzeća i u različitim industrijama, uveden je **koeficijent tržišne dodane vrijednosti** kao odnos između tržišne vrijednosti i vrijednosti ukupne imovine. Koeficijent tržišne dodane vrijednosti izračunava se na slijedeći način:

$$\text{Koeficijent MVA} = \text{tržišna vrijednost poduzeća} / \text{ukupna imovina}$$

Koeficijent tržišne dodane vrijednosti pokazuje koliko na tržištu vrijedi jedna novčana jedinica uložena u poduzeće. Ako je koeficijent veći od 1, poduzeće stvara vrijednost svojim dioničarima, a u suprotnom ono je smanjuje.

4. UZROCI SLABOSTI ROA I ROE U PROCJENI KVALITETE BANKE U DUGOM ROKU

Pavković (2004) objašnjava da su za analizu uspješnosti poslovanja banke obrađeni različiti pokazatelji. Pokazatelji profitabilnosti banaka (profitabilnost imovine, profitabilnost kapitala) su računovodstveni pokazatelji koji su korisni za analizu profitabilnosti određene banke i usporedbe sa sličnim bankama, ali imaju nedostatak što informacije koje su uključene u njihov izračun ne odražavaju stvarnu tržišnu vrijednost.

4.1. Usporedba ROE i tradicionalnih tržišnih pokazatelja

U dodatku izvješća Europske centralne banke za EU strukture banaka (2010) tržišna vrijednost dionice u odnosu na zaradu po dionici (eng. Price earnings ratio – P/E) i omjer tržišne i knjigovodstvene vrijednosti dionice (eng. Price to book ratio – P/B) se koriste za procjenu tržišnih performansi banaka. Iako ovi pokazatelji trebaju biti usko povezani s ROE pokazateljem, od jednog se očekuje zarada i od ovih pokazatelja se očekuje da budu vodeći ekonomski pokazatelji performansi. Predviđanja očekivane zarade P/E omjera nije moguće predvidjeti unaprijed te također i rizike koji su ugrađeni u bankovne modele uspješnosti. Štoviše, to ne čini jasnu razliku između bankovnih poslovnih modela pa se tržišne procjene čine zanimljivijima analitičarima koji se time bave. Ovaj pokazatelj dao je signal o razini povjerenja tržišta u odnosu na rast buduće zarade koji je počeo propadati prije svjetske krize. Investitori se čini pate od “kratkih pojmova” u svojim procjenama banaka, od vremena povezanosti analize omjera koji povezuje cijene dionica banaka sa njihovom knjigovodstvenom očekivanom vrijednošću za jednu godinu i koji je u pozitivnoj korelaciji s dvogodišnjim, očekivanim prosjekom ROE pokazatelja pojedinih banaka. Taj odnos se održava dosta dobro prije krize i očito je da tržišta nisu razdjelila vrijednosti prema poslovnim modelima ili izvorima/stabilnosti prihoda i bili su zainteresirani primarno za krajnje rezultate. Financijska kriza nije bitno promijenila zaključke ove analize, ali od krize, čini se da se tržišta teže pouzdaju prema konceptu opipljivog kapitala nego na širim konceptima knjigovodstvene vrijednosti, kao što je i zaključeno u ranijim dijelovima ovog izvješća. Skoro sve analize su prebacile upotrebu P/E pokazatelja na P/B pokazatelja tijekom krize, da procijene snage banke koje snose gubitke i umanjenja nematerijalne imovine kao što je goodwill, s obzirom na volatilnost rezultata. P/B pokazatelj ima sličnu formu kao ROE pokazatelj za velike banke i pažljivo se prati od početka krize.

4.2. Glavni faktori utjecaja na ROE pokazatelj tijekom krize

Vidi se iz dodatka izvješća Europske centralne banke za EU strukture banaka (2010) da glavni faktori koji utječu na smanjivanje pokazatelja ROE su profitna marža prije oporezivanja koja pokazuje važnost gubitaka kreditnih provizija (cijena kreditnog rizika ostvarena tijekom krize). Profitna marža prije oporezivanja se dobije na način da se dobitak prije poreza podijeli s prihodom od prodaje. Ona nam daje podatak koji je posebno koristan za usporedbu ostvarene marže u odnosu na druge banke uz isključivanje utjecaja politike oporezivanja. Drugi važan razlog za opadanje ROE pokazatelja je umanjena profitabilnost i operativna marža (učinkovitost) u poslovanju banke. Operativna marža je omjer koji se dobije dijeljenjem operativnog prihoda (prihod od prodaje umanjen za operativne troškove) sa prihodom od prodaje. Kada operativnu maržu koristimo kao sredstvo utvrđivanja kvalitete najbolje je promotriti kako se ona mijenja tijekom vremena te uspoređivati podatke sa konkurentima. Također na opadanje ROE pokazatelja utječe i financijska poluga. Kontinuirani proces uporabe financijske poluge rezultirati će nenamjernim opadanjem kapitalne osnove i ponovnom konsolidacijom izvanbilančnih obveza. Efekt financijske poluge nema još značajan utjecaj na profitabilnost banke.

Tradicionalno, ROA je smatran pouzdanijim pokazateljem profitabilnosti nego ROE, u pogledu efikasnosti performansi, budući da je prilagođen za efekt poluge ($ROA = ROE/\text{financijska poluga}$). Banke s najvećim ROA pokazateljem pokazale su se najotpornijima na učinke krize.

4.3. Upozorenja koja djeluju na ROE pokazatelj pri procjeni performansi banaka

Koristeći se dodatkom iz izvješća Europske centralne banke za EU strukture banaka (2010) prvi signal koji upozorava na oslanjanje na ROE pokazatelj je to da nije na rizik osjetljiv. Kritika usmjerena prema ROE je da ovom pokazatelju manjka vezanost za rizik tj. financijsku polugu, financiranje i profil likvidnosti. Kako je naglašeno u dekompoziciji ROE, komponenta rizika predstavljena financijskom polugom može znatno poboljšati ROE. Ostali elementi rizika koji također nedostaju u značenju ROE su kvaliteta imovine, trošak rizika, koncentracija rizika i stanje solventnosti. ROE definitivno nije samostalna mjera performansi, i mora biti napravljena dekompozicija za taj pokazatelj kako bi se moglo uspostaviti odakle većina promjena dolazi i kako bi se prepoznali nedostaci pokazatelja tijekom vremena. ROE može biti povećan na način da se pogorša solventnost te mora biti povezan sa kapitalnim

omjerima. Kriza je vodila prema velikoj razlici kapitalnih omjera. Dugoročno i krizno izazvana konsolidacija u sektoru banaka je imala utjecaj na kapital banaka, te bi bilo potrebno prilagoditi podatke kako bi dobili proforma pokazatelje.

Nedavna kriza je pokazala kako se ROE nije mogao razlikovati između banki s najuspješnijim performansama i drugih (misli se na banke koju su u mogućnosti stvoriti održivi profit), još od prije krize, podaci ukazuju na veliku homogenost u smislu profitabilnosti banaka (visoka razina ROE pokazatelja). U nekim slučajevima, banke s visokim ROE pokazateljem bile su najviše pogođene s krizom. S ROE pokazateljem se nije uspjelo odrediti banke s najboljim performansama u smislu održivosti njihovih rezultata. ROE je kratkoročni pokazatelj i njime mora biti predočeno sadašnje stanje bankovnih institucija. Pri tome se ne uzima u obzir niti dugoročna strategija banke ,a niti dugoročna šteta koja je uzrokovana krizom. Njegove slabosti postaju očitije u razdoblju stresa, u uvjetima neizvjesnosti stanja banaka u srednjem roku i profitabilnosti banaka.

U kriznim vremenima, izvanredni elementi (npr. velika prodaja holding grupe) može postati veoma značajna. Tj. kada promjene dolaze od izvanrednih elementa, koji se ne događaju jednom u budućnosti i pri tom se ROE pokazatelj ne reflektira na održivost performansi banke. ROE pokazatelj tijekom poslovanja banke dokazuje svoju pouzdanost s obzirom na usporedbu između institucija i procjene operativnih performansi.

Tijekom krize većina banaka poduzima mnoge postupke kao što je restrukturiranje, da bi onemogućile se vrate na stanje pri kojem ostvaruju vrijednost ROE pokazatelja u dugom roku. Ovi postupci imaju negativne efekte s obzirom na troškove i stvaraju pritiske na ROE pokazatelj. Teško je procijeniti u kojoj mjeri je smanjenje ROE pokazatelja rezultat dugoročne strategije za poboljšanje prihoda i stvaranja kapitala. Neke banke su pokazale neke zasluge u dugoročnom restrukturiranju, u nepodložnosti riziku i u poboljšanju kapitalnih omjera., ali svi oni imaju negativan efekt na ROE pokazatelj.

Konsolidacija čini težom analizu performansi. Efekt na kapital je negativan u kratkom roku, budući da je plaćena cijena veća nego pozitivno predviđen učinak budućih rezultata. Ali u srednjem roku efekt može biti pozitivan sa stajališta financijskih snaga (tj. šire kapitalne osnove). U dugom roku, teško je predvidjeti globalni efekt budući da konsolidacija može promijeniti poslovni model banke.

Drugi primjer dugoročnih problema se tiče troškovne efikasnosti. Prema omjeru operativnih troškova i prihoda, smanjivanje troškova osoblja ima pozitivne učinke. Što se tiče omjera efikasnosti, ova strategija može biti neprofitabilna u dugom roku s obzirom na važnost

ljudskog kapitala u bankarskom sektoru. Odljev mozgova može izazvati nepovratnu štetu i zaustaviti put prema uspjehu. Banke koje gledaju kako privući ili zadržati nadarene i ključne zaposlenike imaju visok omjer efikasnosti koji utječe na njihovu neposrednu profitabilnost.

Na ROE pokazatelj ne utječu dugoročne štete uzrokovane djelovanjem krize. Iako je investicijska banka bila pogođena više puta krizom, predviđena projekcija ROE pokazatelja za iduću godinu je dobra, budući da se rizici prebacuju na kreditne aktivnosti, gdje se trošak rizika vjerojatno materijalno poboljšava za nekoliko tromjesečja. Prema analitičarima, investicijski orijentirane banke idu na bolje tj. ostvaruje bolje performanse. Banke koje ostvaruju slabe performanse su u teškoj situaciji zbog kontinuiranih odljeva u upravljanju imovinom i činjenice da je dosta klijenata i osoblja prešlo na konkurentske banke. Nakon što banke izgube velike udjele tržišta u područjima upravljanja imovinom i primarne brokerske usluge, banka se mora ponovno obnoviti i privući nove klijente. Loš ROE pokazatelj narušava imidž i ugled banke i potrebno je mnogo godina nakon oporavka da banka vrati svoje prvotne tržišne udjele.

Pri usporedbi između banaka ROE pokazatelj ne smije duže biti korišten ako podaci nisu pouzdani (zbog nedostatka informacija ili promjene u računovodstvenim propisima).

Radi toga banke s najboljim performansama mogu imati nepriznate gubitke koje mogu povećati ROE pokazatelj na pogrešan način. Štoviše, razlike u računovodstvenim standardima između zemalja i bilo kojeg financijskog instrumenta mogu biti obračunate na drukčiji način u različitim institucijama. ROE pokazatelj može funkcionirati na način da je moguće obračunavati imovinu u različitim portfeljima, što može utjecati na komponente ROE na različite načine, tako da usporedbe ROE između bankovnih institucija mogu biti pogrešne.

ROE je dobro poznat pokazatelj performansi koji se široko koristi između tržišnih sudionika i banaka u njihovim objavljenim izvješćima. Zbog toga je ROE pokazatelj izložio banke većem neočekivanom riziku i to je također otvorilo vrata kratkoročnom orijentiranom pristupu menadžmenta bilance stanja.

Na mjerenje ROE pokazatelja utječu i faktori nepredvidivosti (vremenski faktori pri kojima se misli da se izvješća u kojima se objavljuje ROE pokazatelj moraju češće objavljivati od jednog puta godišnje kako bi podaci bili što transparentniji, ali i pouzdani). Trebaju se interpretirati češće kroz godinu kako tumačenja ROE pokazatelja ne bi bila pogrešna. Tumačenje ROE pokazatelja na godišnjoj razini se koristi obično i u kvartalnim i u polugodišnjim izvješćima, iako je prema tradicionalnom pristupu korištenje tog indikatora na godišnjoj razini bolje za prvu polovicu godine (zbog isplate dividendi u drugoj polovici

godine i gubitaka od prodaje koji se mogu naglo povećati krajem godine). Dakle, polugodišnji i kvartalni pokazatelji performansi banke koji su navedeni u njihovim izvješćima nisu valjani tako da pokazatelji profitabilnosti moraju biti pravovremeno provjereni kako bi se analizirali ispravno.

4.4. Učinak ROA pokazatelja na poduzeća

Prema procjeni vrijednosti kompanija korištenjem indikatora fundamentalne analize raspoloživo na:

http://www.poslovni.hr/media/PostAttachments/197753/Procjena%20vrijednosti_tvrtki%20_FA.pdf djelovanje ROA pokazatelja se bitno razlikuje od industrije do industrije te je vrlo koristan pri usporedbi društava iz iste industrije. Npr. društva koja zahtijevaju velika ulaganja u imovinu (kao na primjer distributer komunalija) imaju u pravilu nizak prinos na imovinu, tim više što su troškovi održavanja imovine (npr. distribucijske mreže) također visoki. S druge strane kod industrija s malim potrebnim ulaganjima u imovinu, prinos na imovinu će u pravilu biti veći, a kao primjer možemo navesti društva koja se bave proizvodnjom softwera. Koristeći blog (2007) raspoloživ na: <http://www.analiza.blogger.index.hr/post/roa-i-roe/185366.aspx> povrat na imovinu može pomoći i kod procjene profitabilnosti nekih novih projekata koje poduzeće planira, dakle novi projekt je profitabilan ako je povrat na imovinu veći od iznosa kamatnih stopa za kredite.

4.5. Uzroci slabosti ROA pokazatelja

Kroz bilten o bankama iz Hrvatske narodne banke (2014) uočen je pad profitabilnosti koji je posljedica troška rizika i smanjenja neto kamatne marže, no pokazatelj profitabilnosti osjetno se smanjio zbog učinka pada prosječnog kamatnog prihoda. Također utječe i troškovna efikasnost, i to unatoč naporima uloženima u smanjivanje visine općih troškova poslovanja (opći administrativni troškovi i amortizacija). Troškovi ispravka vrijednosti i rezerviranja snažno opterećuju neto prihod iz poslovanja i osnovni su uzrok niže profitabilnosti. Zbog starenja neprihodonosnog portfelja troškovi ispravka vrijednosti i rezerviranja znatno opterećuju poslovne rezultate banaka.

Šarlija (2009) zaključuje da stopa povrata imovine (eng. return on assets) zapravo predstavlja pokazatelj neto profitabilnosti imovine. Što je niža dobit po novčanoj jedinici imovine viši je stupanj intenzivnosti imovine, i obrnuto. Uz ostale neizmjenjene uvjete, veća intenzivnost

imovine poduzeća zahtijevati će više svote novca za reinvestiranje u poslovanje kako bi poduzeća i dalje ostvarivala dobit. Ukoliko je vrijednost ROA pokazatelja nekog poduzeća 20%, to znači da ono zarađuje 0,20 NJ na svaku novčanu jedinicu imovine. Opće pravilo glasi da sve vrijednosti pokazatelja ispod 5% podrazumijevaju visok stupanj intenzivnosti imovine, dok vrijednosti iznad 20% ozačavaju nisku intenzivnost imovine.

4.6. Povezanost rentabilnosti imovine i rentabilnosti vlastitog kapitala

Prema Ježovitoj i Žageru (2014) uspješnost poslovanja poduzeća često se ocjenjuje usporedbom rentabilnosti imovine i rentabilnosti vlastitog kapitala. „Rentabilnost vlastitog kapitala bit će veća od rentabilnosti ukupne imovine u slučaju kada rentabilnost imovine nadmaši trošak financiranja tuđega kapitala. Ako poduzeće može stvoriti veći povrat na tuđi kapital od troška tuđega kapitala, višak povrata pripada dioničarima.“ Prema tako definiranoj ocjeni uspješnosti poslovanja moguće je pomoću navedenih pokazatelja utvrditi da poduzeće ostvaruje povrat koji je veći od prosječnoga troška tuđeg kapitala (i) i to u slučaju kada njegova rentabilnost vlastitoga kapitala nadmašuje rentabilnost imovine. Objašnjenje takvih odnosa leži u pojmu financijske poluge.

Tablica 1. Odnos rentabilnosti imovine, rentabilnosti vlastitog kapitala i kamatne stope poduzeća

ROE > ROA	ROA > i	ROE > i
ROE < ROA	ROA < i	ROE < i

Izvor: Hrčak srce, <http://hrcak.srce.hr/124753>

„Uobičajena poslovna terminologija koja se odnosi na praksu korištenja nižega troška tuđeg kapitala za povećanje povrata vlasnicima referira se kao financijska poluga ili poluga strukture kapitala.“ „Ekonomski efekt posuđivanja je pozitivan dok god je rentabilnost ukupne imovine veća od troška posuđivanja. Poduzeća koja nemaju adekvatne povrate za plaćanje troškova kamata, zaduživanjem smanjuju rentabilnost vlastitoga kapitala.“ Financijska poluga znači da poduzeće korištenjem tuđih izvora financiranja ostvaruje povrate veće od onih koje bi ostvarivalo da nije koristilo tuđe izvore financiranja.

Pokazatelj rentabilnosti imovine uobičajeno se koristi pri određivanju poželjne razine profitabilnosti poslovanja cjelokupnoga poduzeća. Upravo zbog toga, rentabilnost imovine predstavlja alat za definiranje strategije poduzeća. Najprecizniji način definiranja zadovoljavajuće stope rentabilnosti imovine je utvrđivanje prosječnoga ponderiranog troška

kapitala poduzeća.⁷ „Prikladna referentna vrijednost za ocjenu rentabilnosti imovine je prosječni ponderirani trošak kapitala. Dugoročno promatrano, vrijednost imovine poduzeća određuje poziciju rentabilnosti imovine u odnosu na taj standard. Kroz duže razdoblje i bez konkurencije, rentabilnost imovine će težiti prosječnom ponderiranom trošku kapitala. S obzirom da je prosječni ponderirani trošak kapitala niži od troška vlastitoga kapitala, rentabilnost imovine teži nižoj razini od tendencije rentabilnosti vlastitoga kapitala.”

⁷ Prosječni ponderirani trošak kapitala (engl. Weighted Average Cost of Debt and Equity Capital – WACC), predstavlja ukupnu prosječnu ponderiranu stopu po kojoj je poduzeće posudilo tuđe izvore financiranja uključujući i one izvore koji nemaju eksplicitnu kamatnu stopu te razinu prinosa kojega očekuju vlasnici poduzeća. „Taj ukupni trošak kapitala nekoga poduzeća određen je veličinom svih troškova pojedinačnih komponenti kapitala i relativnim udjelom svake pojedinačne komponente kapitala u ukupnoj strukturi kapitala.”

5. ALTERNATIVNI POKAZATELJI KVALITETE POSLOVANJA BANAKA

Što se tiče Kundid (2010) brojne su banke zatvorene za javnost, odnosno ne kotiraju na tržištima kapitala pa ostaju zakinite za tržišnu ocjenu od strane investicijske zajednice. Za one kotirajuće moguće je izračunati tržišne pokazatelje bankovne profitabilnosti koji se ujedno mogu i nazvati alternativni pokazatelji kvalitete poslovanja banke pod čim se podrazumijeva: tržišna vrijednost dionice u odnosu na knjigovodstvenu vrijednost dionice, tržišna vrijednost dionice u odnosu na zaradu po dionici, dividendni prinos, ukupni povrat iz dionice i tržišna kapitalizacija.

Računanje **ukupnog povrata iz dionice** ili **povrata na uloženo** (eng. **Return on investment - ROI**) ranije je prikazano dok **tržišna kapitalizacija** predstavlja tržišnu vrijednost vlastitog kapitala kotirajućih banaka na određeni dan.⁸

Omjer tržišne i knjigovodstvene vrijednosti dionice (eng. **Market – to – book ratio - M/B**) pokazuje koliko poduzeće stvara, a koliko uništava vrijednost. Vrijednost od 1 postavlja se kao prag između uspješnog i neuspješnog poslovanja.

Tržišna vrijednost dionice u odnosu na zaradu po dionici (eng. **Price earnings ratio - P/E**) signalizira broj godina nakon kojeg se vraća ulaganje u dionicu. Zamke u tumačenju ovog pokazatelja vezuju se uz relativno malu ili nepostojeću dobit po dionici u odnosu na cijenu te uz podcijenjenost ili precijenjenost tržišnih vrijednosti.

Formula za izračun se koristi prema Zebić-Matijaš (2014) :

$$\text{Odnos cijene i dobiti po dionici } \left(\frac{P}{E}\right) = \frac{\text{Tržišna cijena dionice (EPS)}}{\text{Dobit po dionici (EPS)}} \times 100$$

Pri procjeni vrijednosti poduzeća korištenjem pokazatelja fundamentalne analize raspoloživo na: http://www.poslovni.hr/media/PostAttachments/187881/Fundamentalna_Analiza.pdf također se koristi **omjer tržišne i knjigovodstvene vrijednosti dionice** (eng. **Price to book ratio – P/B**). On se računa dijeljenjem zadnje transakcijske cijene sa zadnjom

⁸ U svim pokazateljima i veličinama u kojima se javlja tržišna vrijednost dionice preporuča se korištenje prosječnih tržišnih vrijednosti u određenom periodu umjesto tržišne vrijednosti na određeni dan.

knjigovodstvenom cijenom (BVPS, izračunatom temeljem zadnjih financijskih izvješća). Niži omjer znači da je dionica ili podcijenjena ili da nešto u srži ne valja sa društvom. Omjer se značajno razlikuje kod različitih djelatnosti. Tako, na primjer, bankarski sektor u SAD-u ima P/B omjer blizu 1. Uobičajeno je da poduzeća koja raspolažu sa značajnim intelektualnim kapitalom imaju visok omjer tržišne i knjigovodstvene vrijednosti. Povećanje P/B omjera uzrokuju, na primjer, restrukturiranje poduzeća i reotkup dionica od strane samog poduzeća. Je li P/B omjer značajan za procjenu vrijednosti poduzeća? Većina analitičara kao pravilo odlučivanja preporuča kupovinu dionica sa niskim P/B omjerom. Naime, postoje znanstveni dokazi neefikasnosti tržišta koji sugeriraju da odabirom dionica sa nižim P/B omjerom od prosjeka sektora kojem poduzeće pripada upravitelj portfeljem može pobijediti tržište.

Formula za izračun je prema blogu (2007) raspoloživa na: <http://www.analiza.blogger.index.hr/post/p-b-odnos-trzisne-i-knjigovodstvene-vrijednosti/166719.aspx>

$$P/B = \frac{\text{Tržišna vrijednost dionice}}{BVPS}$$

Knjigovodstvena vrijednost dionice (eng. Book value per share – BVPS)

Dividendni prinos (eng. Dividend yield) predstavlja odnos godišnje dividende i tekuće, tržišne vrijednosti dionice. Naziva se i stopom prinosa na uloženo. Korištenjem ovog pokazatelja, marginaliziraju se rezultati bankovnih poduzeća koja ne raspodjeljuju dobit ili to čine u manjem volumenu.

Konačno, ove pokazatelje treba uzeti s rezervom budući da je upitno koliko tržišta kapitala efikasno procjenjuju vrijednost financijskih aktiva.

Prema Pavković (2004) također tržišni pokazatelji poslovanja banaka su pokazatelji efikasnosti ulaganja u obične dionice banke kao tvrtke, odnosno pokazatelji ulaganja u vlasnički kapital banke. U širem smislu smatraju se pokazateljima efikasnosti vlasničkog kapitala. Za razliku od računovodstvenih pokazatelja profitabilnosti, tržišni pokazatelji

povezuju knjigovodstvenu efikasnost vlasničkog kapitala s njezinom tržišnom vrijednošću. Tržišni pokazatelji daju smjernice investitorima za djelovanja na tržištu kapitala.

U te pokazatelje spadaju :

Zarade po dionici (eng. earnings per share - EPS) su pokazatelj profitne efikasnosti običnih dionica banke. Njima se mjeri veličina dobiti raspoložive za obične dioničare (dobit nakon kamata i poreza umanjena za veličinu dividendi na preferencijalne dionice) po svakoj običnoj dionici. Ako banka obavi cijepanje svojih dionica ili izda druge oblike bonusnih emisija, promjena pokazatelja zarada po dionici ovisit će i o promjeni broja glavnih dionica banke bez obzira što se vlasnički kapital nije knjigovodstveno ili tržišno vrijednosno promijenio. Prilikom objavljivanja financijskih izvještaja banke veličina zarade po dionici izračunava se nakon obavljenih promjena strukture vlasničkog kapitala banke za minimalni broj godina unazad kako bi se dinamika kretanja zarada po dionici mogla ispravno analizirati. Općeprihvaćena računovodstvena načela zahtijevaju da se objavljuju iznosi zarada po dionicama u računu dobiti i gubitka za sve javne izvještajne subjekte. EPS je značajan zbirni pokazatelj koji se koristi u financijskim analizama i mjera je uspješnosti djelovanja menadžmenta te omogućuje korisnicima izvještaja da procijene buduće poslovanje banke i moguće raspodjele dividendi dioničarima. Informacija o zaradama po dionici korisna je u određivanju vrijednosti banke i u procjeni očekivanih budućih dividendi.

Osnovni izračun je kvocijent dobiti namijenjene vlasnicima običnih dionica umanjene za obveze vlasnicima preferencijalnih vrijednosnica i vaganog prosječnog broja izdanih običnih dionica tijekom računovodstvenog razdoblja.

Koriste se formule za računanje zarade po dionici, dividende po dionici i odnosa isplate dividendi prema Zebić-Matijaš (2014) :

$$EPS = \frac{\text{Neto dobit}}{\text{Broj izdanih običnih dionica}}$$

EPS se izračunava na bazi vaganog broja izdanih udjela, a na njegovu veličinu djeluje i postojanje dioničkih dividendi, dijeljenje ili spajanje dionica. Mnoge korporacije izdaju konvertibilne vrijednosnice, opcije, warante ili druga prava koji u slučaju konverzije mogu razrijediti zarade po običnoj dionici. U tim slučajevima neophodno je uračunati primarne zarade po dionici i potpuno razrijeđene zarade po udjelu da bi dale učinak na obične dionice nakon konverzije. Ako se zarade po dionici razrjeđuju 3% ili više, onda banka ima

kompleksnu strukturu i metodologija izračuna je kompliciranija. Vrijednosnice koje nemaju utjecaja na razvodnjavanje kapitala, izostavljaju se iz izračuna i ne mogu se uključiti u izračun niti u primarni niti potpuno razrjeđivi EPS.

Cijena po dionici (eng. price per share - PPS) je pokazatelj cijena dionica ostvarenih na organiziranim tržištima kapitala, prvenstveno na burzi. Može se koristiti tekuća tržišna cijena na dan obavljanja analize ili prosječna cijena dionice ostvarena u određenom razdoblju odnosno, sa stajališta analize godišnjih financijskih izvještaja, prosječna godišnja cijena po dionici. Analitičari uobičajeno koriste cijene dionica na zatvaranju burze jer one najbolje odražavaju cijene dionica tekućeg dana.

Dividende po dionici (eng. dividends per share - DPS) su pokazatelj veličine tekućeg novčanog toka što ga godišnje primaju dioničari banke po svakoj svojoj običnoj dionici. Za razliku od zarada po dionici koja mjeri knjigovodstveno povećanje bogatstva vlasnika, dividende po dionici ukazuju na veličinu dobiti ostvarene u izvještajnom razdoblju na temelju koje su izvršene ili se može očekivati izvršenje isplate dividendi vlasnicima običnih dionica. Dio dobiti koji se u vidu dividendi isplaćuje dioničarima ima dvostruku ulogu: zadovoljiti interese postojećih dioničara i biti poticaj novim investitorima potrebnim za rast i razvoj banke. Dioničari koji su uplatili postojeći kapital očekuju zadovoljavajući prinos na uloženi kapital. Ako banka uspješno posluje, novi ulagači bit će zainteresirani za kupnju dionica nove emisije ili druge oblike dokapitalizacije banke očekujući također prihod od dobiti ili kapitalni dobitak zbog rasta vrijednosti dionica na burzi.

$$\text{Dividenda po dionici (DPS)} = \frac{\text{Isplaćena dividenda}}{\text{Broj dionica}} \times 100$$

Sukladno Pavković (2004) u ovu skupinu pokazatelja također spada i **odnos isplate dividendi (eng. dividend payout ratio)** koji je ujedno i pokazatelj raspodjele ostvarene neto dobiti banke. Kvantitativni je pokazatelj dividendne politike banke provedene u vrijeme izvještajnog razdoblja.

Razina dividendi može ovisiti i o različitim vrstama poslova i ekonomskih uvjeta. Ako su ekonomski uvjeti takvi da bankovne zarade i profiti opadaju, to se odražava i na razinu dividendi. Ako su povoljni ekonomski uvjeti, dividende se povećavaju u skladu s tim uvjetima. Rezanje dividendi je negativan znak investitorima i predstavlja pesimističan pogled

na budućnost. Porast dividendi utječe na uvjerenje o budućem prosperitetu i nastavku porasta dividendi. Pravilo je menadžmentu da razina dividendi uvijek bude ispod stvarnog porasta zarada kako bi menadžment bio siguran da će zadržati razinu zarada.

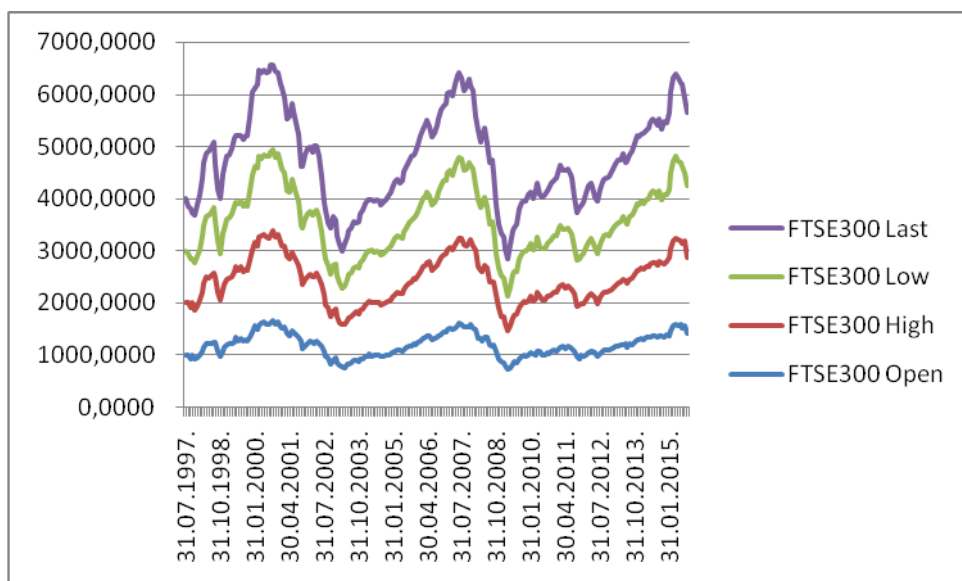
Prigodom donošenja odluka o razini dividendi menadžment mora slijediti nekoliko faktora: zadovoljstvo interesa investitora, utvrđivanje ima li banka manjak ili višak kapitala, stopu povrata koju banka može ostvariti na kapital, stabilost bankovnih zarada, plan banke za buduće zarade.

$$\text{Odnos isplate dividendi} = \frac{\text{Dividenda po dionici (DPS)}}{\text{Zarada po dionici (EPS)}} \times 100$$

5.1. Pregled kretanja cijena dionica globalno značajnih i kotiranih banaka usporedno s indeksom tržišta (FTSE)

Koristeći Lider/Hina (2015), raspoloživo na: <http://lider.media/aktualno/tvrtke-i-trzista/trziste-kapitala/kina-u-crveno-zavila-svjetske-burze/> i Reuters (2016) FTSE indeks se koristi na europskim burzama i za vrednovanje vodećih europskih dionica. Također u ovom dijelu će se nastojati istaknuti kretanje cijena dionica koje su značajne za globalne i kotirane banke koje se uspoređuju s indeksom tržišta. Ovaj indeks stvara povijesne podatke o razini kretanja cijena dionica, u ovom slučaju radi se o bankarskom tržištu.

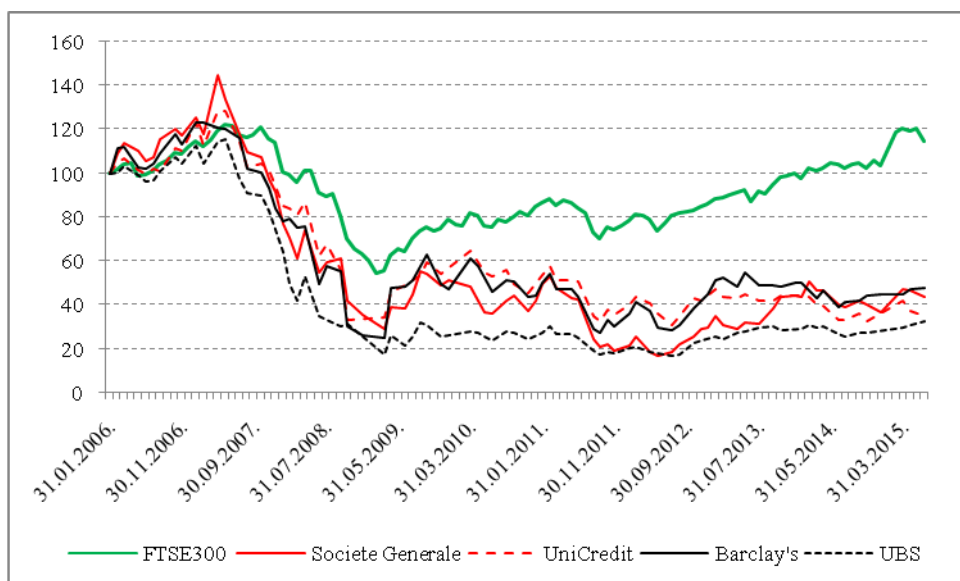
Grafikon 1. Razina kretanja FTSE tržišnog indeksa kroz promatrana razdoblja

Izvor: Izvor: Reuters, Bank shares price, 2016., <http://www.reuters.com/>

Iz grafikona se prema Reutersu (2016) vidi da tržišni indeks (FTSE 300) korišten pri procjeni cijena dionica raste 1997., zatim pada naglo 1998., da bi od te godine naglo rastao sve do 2003. kada opet naglo pada. Zatim raste od 2003. pa do 2007. a od 2007. pa do kraja 2009. djelovanjem finacijske krize naglo pada i otad do 2011. blago raste. Od kraja 2011. pomalo raste, sve do 2015 gdje je vidljiv ekstremni rast, a nakon toga pada naglo nakon 2015.

Grafikon 2. Tržišni indeks (FTSE 300) u usporedbi s pojedinim europskim bankama

Izvor: Reuters, Bank shares price, 2016., <http://www.reuters.com/>

Razina FTSE 300 indeksa raste polagano prema Reutersu (2016) sve do prve polovice 2008, nakon nje naglo pada sve do 2009. i nakon toga raste postepeno do 2011. , nakon toga opet pada krajem 2011. Zatim pomalo opet raste tokom cijelog razdoblja uz kratke, nezamjetne padove sve do 2015, a nakon 2015. pada. Cijena dionica Societe generale grupe ima blagi rast sve do 30.09. 2007., a najviša točka rasta je vidljiva u 2007. te nakon toga ekstremno pada sve do 31.05.2009., iza toga raste blago u drugoj polovini 2009. Nakon toga pada do početka 2011., a nezamjetan rast vidi se tek u prvoj polovici 2011. i do kraja godine naglo pada, sve do 2014. bilježi pad, a nakon toga u prvoj polovici 2014. vidi se rast. Iza toga vrijednost dionice po indeksu je bila sve niža. Najnižu vrijednost Societe Generale grupa ima u 2012. kada vrijednost dionice iznosi 20 NJ, a najvišu u 2007. na oko 140 NJ što je dokaz da se banke slabo oporavljaju nakon svjetske krize. Što se pak tiče UniCredit banke ona najveću vrijednost ima također u 2007. gdje iznosi oko 125 NJ, a najmanju ima u 2009. gdje iznosi oko 30 NJ, a iza toga najmanju krajem 2014. i 2015. što dokazuje ista vrijednost iz 2009. UniCredit banka se isto slabo oporavlja nakon krize gdje su vidljivi mali, nezamjetni porasti u

odnosu na razdoblje prije krize. Barclay's ima najveću vrijednost dionice u 2007. sa iznosom od 120 NJ te krajem 2009. i u 2010. i ona iznosi oko 60 NJ, najniža je u 2009. i iznosi malo manje od 30 NJ što je uzrokovano krizom. Jedino ova banka postiže zamjetniji oporavak nakon krize što je i vidljivo iz grafikona, a u 2015. godini se vidi rast od oko 45 NJ što je veće u odnosu na ostale banke promatrane u toj godini. Što se tiče švicarske banke UBS najveći rast cijene dionice ima u 2007. i iznosi malo manje od 120 NJ te naglo im pada cijena utjecajem krize gdje se vidi najmanja cijena od oko 20 NJ. Nakon toga opet u 2011. i 2012. ima najnižu cijenu od oko 20 NJ. Nakon toga raste nezamjetno sve do 2014. gdje ostvaruje pad i nakon toga ima mali porast sve do 2015. Ova banka ima najslabiji oporavak nakon krize u odnosu na ostale.

6. EMPIRIJSKA ANALIZA NA PRIMJERU BANKARSKOG SEKTORA U RH

Nadalje, kroz rad će se pokušati raščlaniti pojedine pokazatelje performansi poslovanja banke pomoću statističkih i komparativnih metoda. Značajan vrijednosni pokazatelj koji tome pripomaže je Herfindahl – Hirschmann indeks koji će se detaljnije objasniti u daljnjem tekstu.

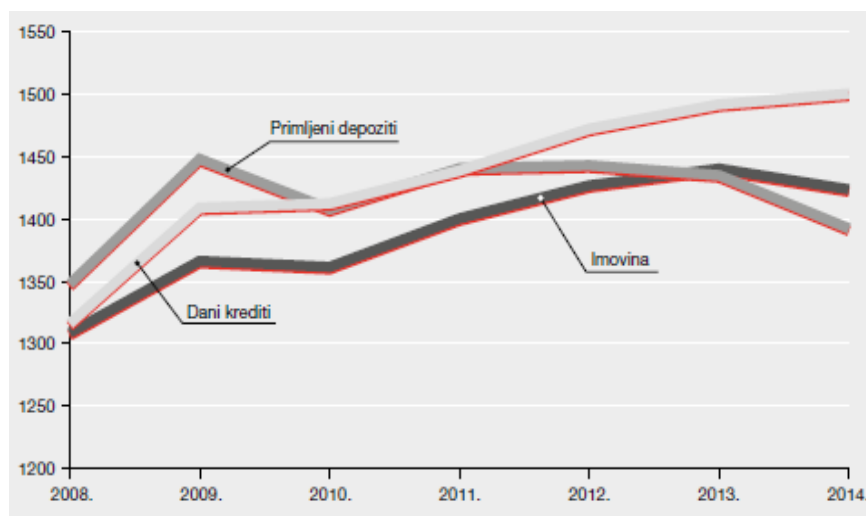
Determinante profitabilnosti banaka istraživao je i naš autorski trojac Kundid (2011), Ercegovac (2011) i Škrabić (2011) služeći se pri tom dinamičkom panel analizom. Ispitivano je 28 banaka u periodu od 2003. do 2008. godine. Veće stope kredita, financiranje vlastitog kapitala, umjerena stopa kreditnog rizika, tržišni rizik, rast naknada proizišlih iz poslovnih aktivnosti, sigurni deponeneti – sve su to prednosti koje hrvatske banke imaju za realiziranje visokih prinosa na imovinu. Izračunati HH indeks (Herfindahl – Hirschmann indeks), kao indeks tržišne koncentracije, pokazao je da statistički značajno utječe na profitabilnost banaka. Ta vrijednost je pozitivna, ali mala iz čega se može zaključiti da bankarski sektor u hrvatskoj čini nekoliko većih banaka. Pri istraživanju nisu razmatrane makroekonomske varijable i neke druge varijable profitabilnosti jer bi narušile pouzdanost i kvalitetu modela.

Tablica 2. Vrijednost HHI-a u promatranom periodu

Godina	HHI
2003.	1270,04
2004.	1363,15
2005.	1357,86
2006.	1296,54
2007.	1277,73
2008.	1308,85

Izvor: HNB, <http://www.hnb.hr/publikac/hpublikac.htm>

Grafikon 3. Herfindahl – Hirschmanov indeks (HHI)

Izvor: HNB, <https://www.hnb.hr/documents/20182/623991/hbilten-o-bankama-28.pdf/dd31c773-9618-4284-b834-c6c153c830b5>

Vrijednosti Herfindahl-Hirschmanova indeksa (HHI) vidljive iz Biltena o bankama Hrvatske narodne banke (2015) i dalje upućuju na umjerenu koncentriranost bankovnog sustava. Od kraja 2013. pa do kraja 2014. su smanjili HHI za imovinu i primljene depozite, dok je HHI za dane kredite (neto) malo porastao te zadržao najveću vrijednost.

6.1. Poslovanje banaka u današnje vrijeme

U polugodišnjoj informaciji o financijskom stanju, stupnju ostvarenja stabilnosti cijena i provedbi monetarne politike Hrvatske narodne banke (2015) je naznačeno da su na kraju 2015. godine u Republici Hrvatskoj poslovale 33 kreditne institucije – 27 banaka, jedna štedna banka i 5 stambenih štedionica. U odnosu na kraj 2014. godine nije bilo promjena u broju kreditnih institucija.

Tablica 3. Broj kreditnih institucija na kraju razdoblja

Banke	2013.	2014.	2015.
Broj banaka na početku godine	30	29	27
Banke pripojene drugim bankama	–	1	–
Banke koje su dobile odobrenje za rad	–	–	–
Banke kojima je oduzeto odobrenje za rad	1	1	–
Broj banaka na kraju godine	29	27	27
Štedne banke			
Broj štednih banaka na početku godine	1	1	1
Štedne banke koje su dobile odobrenje za rad	–	–	–
Štedne banke kojima je oduzeto odobrenje za rad	–	–	–
Broj štednih banaka na kraju godine	1	1	1
Stambene štedionice			
Broj stambenih štedionica na početku godine	5	5	5
Stambene štedionice koje su dobile odobrenje za rad	–	–	–
Stambene štedionice kojima je oduzeto odobrenje za rad	–	–	–
Broj stambenih štedionica na kraju godine	5	5	5

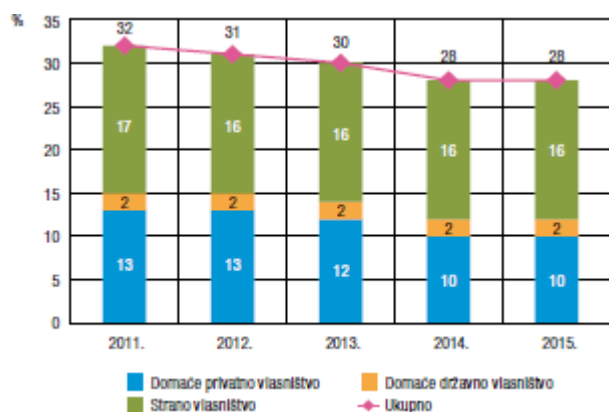
Izvor: HNB, <https://www.hnb.hr/documents/20182/261418/h-polugodisnja-informacija-2polugodiste2015.pdf/2d25828e-7133-4d84-8f1e-2d0a2de6e58d>

Tablica 4. Imovina banaka prema sjedištu vlasnika i vrsti vlasništva

Banke prema sjedištu vlasnika i vrsti vlasništva	Udio imovine pojedine grupe banaka u ukupnoj imovini banaka		
	2013.	2014.	2015.
Banke u većinskom vlasništvu domaćih dioničara	5,1	4,7	4,4
Banke u većinskom vlasništvu države	5,3	5,2	5,3
Banke u većinskom vlasništvu stranih dioničara	89,7	90,1	90,3
Ukupno	100,0	100,0	100,0

Izvor: HNB, <https://www.hnb.hr/documents/20182/261418/h-polugodisnja-informacija-2polugodiste2015.pdf/2d25828e-7133-4d84-8f1e-2d0a2de6e58d>

Grafikon 4. Broj banaka prema sjedištu vlasnika i vrsti vlasništva na kraju razdoblja

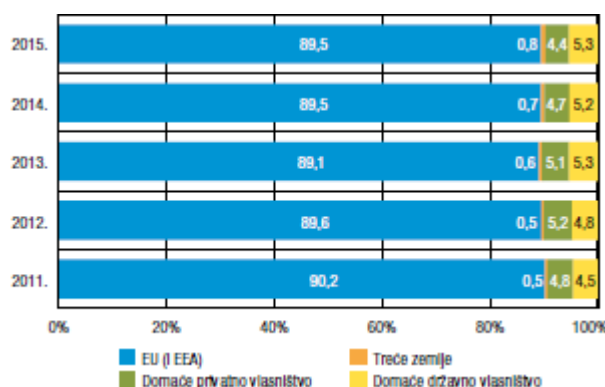

Izvor: HNB, <https://www.hnb.hr/documents/20182/261418/h-polugodisnja-informacija-2polugodiste2015.pdf/2d25828e-7133-4d84-8f1e-2d0a2de6e58d>

U polugodišnjoj informaciji o financijskom stanju, stupnju ostvarenja stabilnosti cijena i provedbi monetarne politike Hrvatske narodne banke (2015) se imovina banaka (uključujući štednu banku) blago smanjila u 2015. godini, za 0,4%, te je iznosila 393,5 mlrd. kuna prema privremenim, nerevidiranim podacima. Istodobno je imovina stambenih štedionica ostala gotovo nepromijenjena, 7,8 mlrd. kuna. Zbog tih vrlo blagih kretanja struktura sustava nije se mijenjala, dominantni udio imovine kreditnih institucija imale su banke, 98,1%, a preostalih 1,9% odnosilo se na imovinu stambenih štedionica.

U polugodišnjoj informaciji o financijskom stanju, stupnju ostvarenja stabilnosti cijena i provedbi monetarne politike Hrvatske narodne banke (2015) je vidljivo da koncentriranost sustava, mjerena udjelom imovine prvih pet banaka u ukupnoj imovini svih banaka, nakon slabljenja u prethodne tri godine, u 2015. je ojačala te dosegla na kraju godine 74,5%. Tijekom godine nije bilo promjene u vlasništvu nad bankama pa je zadržana dominacija banaka u većinskom stranom vlasništvu (njih 16) prema deset banaka u domaćem privatnom vlasništvu i dvije banke u većinskom državnom vlasništvu (Grafikon 2.). Promjene udjela imovine banaka s obzirom na domicil vlasnika bile su blage, nastavljen je porast udjela imovine stranog vlasništva u ukupnoj imovini banaka, na 90,3 % (Tablica 4.), dok se udio banaka u domaćem vlasništvu razmjerno smanjio, na 9,7%.

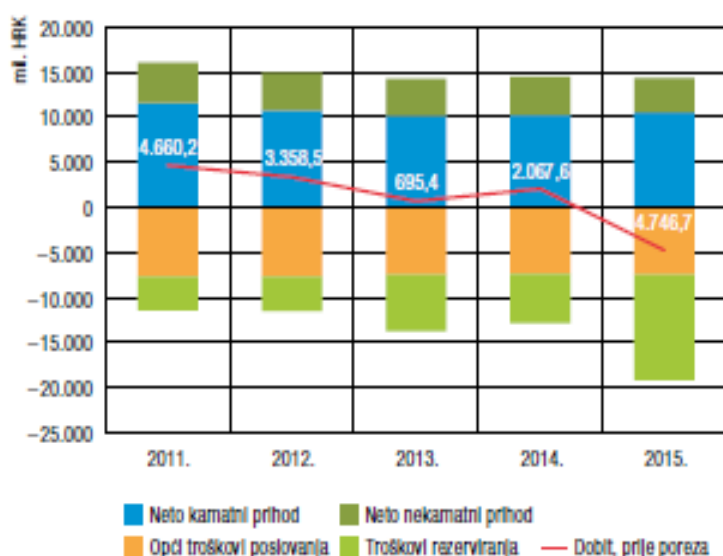
Grafikon 5. Imovina banaka prema domicilu dioničara na kraju razdoblja

Izvor: HNB, <https://www.hnb.hr/documents/20182/261418/h-polugodisnja-informacija-2polugodiste2015.pdf/2d25828e-7133-4d84-8f1e-2d0a2de6e58d>

U polugodišnjoj informaciji o financijskom stanju, stupnju ostvarenja stabilnosti cijena i provedbi monetarne politike Hrvatske narodne banke (2015) pretežiti dio banaka, njih dvanaest, u vlasništvu je dioničara s područja Europske unije. Udio imovine tih banaka u ukupnoj imovini banaka iznosio je na kraju 2015. godine, jednako kao i na kraju prethodne godine, 89,5% (Grafikon 3.). Dioničari iz trećih zemalja (San Marina, Švicarske, Turske i Srbije) i nadalje su u svojem vlasništvu imali po jednu banku, pri čemu je njihov udio (premda ojačan) i dalje vrlo malen, 0,8%. Banke u domaćem privatnom vlasništvu zabilježile su smanjenje svoje imovine (pri čemu nekoliko njih osjetno), što se potom očitovalo u smanjenju udjela njihove imovine u sustavu, na 4,4%. Nasuprot tome, važnost banaka u domaćem državnom vlasništvu iznova je ojačala na 5,3%, nakon što je pod utjecajem snažnih gubitaka u prethodnoj godini bila smanjena.

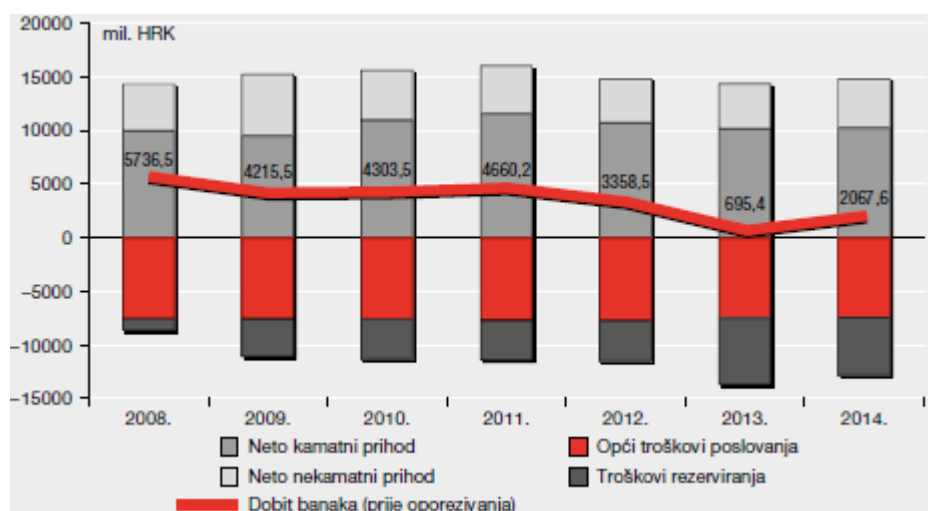
Grafikon 6. Dobit (gubitak) banaka, prije poreza na kraju razdoblja

Izvor: HNB, <https://www.hnb.hr/documents/20182/261418/h-polugodisnja-informacija-2polugodiste2015.pdf/2d25828e-7133-4d84-8f1e-2d0a2de6e58d>

Grafikon 4. prikazuje neto kamatni prihod koji najveću vrijednost doživljava u 2011. te zatim pada i stagnira u 2013., dok se s početkom 2014. očekuje blagi porast koji se nastavlja i na 2015. godinu. Neto nekamatni prihod u 2011. godini raste na malo više od 15 mlrd. kuna te do 2013. blago pada na nekih 14 mlrd. kuna, te otad se postepeno približava iznosu od 15 mlrd. kuna. Opći troškovi poslovanja imaju gubitke tokom cijelog promatranog razdoblja, a najmanji su u 2014. i 2015. Troškovi rezerviranja također imaju negativnu tendenciju koja je u 2011. najmanja i vrijednost gubitka im u toj godini iznosi oko 11 mlrd. kuna te raste blago do 2012., a 2013. naglo raste na oko 14 mlrd. kuna, te u 2014. se smanjuje gubitak znatnije, ali zato ekstremno raste u 2015. na skoro 20 mlrd. kuna. Dobit, prije poreza imamo tokom svih promatranih godina osim u 2015. kada imamo gubitak od 4,8 mlrd. kuna.

Grafikon 7. Dobit banaka (prije oporezivanja)

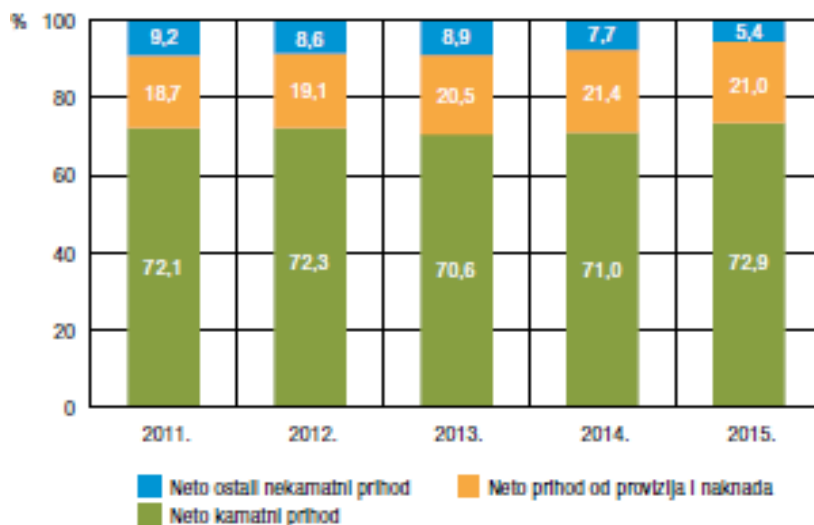

Izvor: HNB, <https://www.hnb.hr/documents/20182/623991/hbilten-o-bankama-28.pdf/dd31c773-9618-4284-b834-c6c153c830b5>

Na temelju Biltena o bankama Hrvatske narodne banke (2015) vidljiv je blagi porast neto kamatnog prihoda. Ojačao je i prihod od provizija i naknada, posebice od kartičnog poslovanja (i to tijekom ljetnih mjeseci), a uloženi su i dodatni napor u optimizaciji poslovanja. Banke su uspjele smanjiti opće troškove poslovanja, a prihodi ostvareni prodajom sporednih dijelova poslovanja porasli su. Ova kretanja su rezultirala povećanjem operativne profitabilnosti (profitabilnosti prije troškova rezerviranja), nakon dvije uzastopne godine pada. Na poboljšanje krajnjeg rezultata još su utjecali i manji troškovi ispravka vrijednosti i rezerviranja. Njihovo zamjetljivo smanjenje pod utjecajem je visoke osnovice – u 2013. razina troškova ispravka vrijednosti i rezerviranja bila je iznimno visoka.

Prema revidiranim podacima za 2014. banke su ostvarivale 2,1 mlrd. kuna dobiti iz poslovanja koje će se nastaviti (prije poreza), što je u odnosu na 2013., kada su ostvarile 695,4 mil. kuna dobiti, porast od 1,4 mlrd. kuna ili 197,3% (Grafikon 5.)

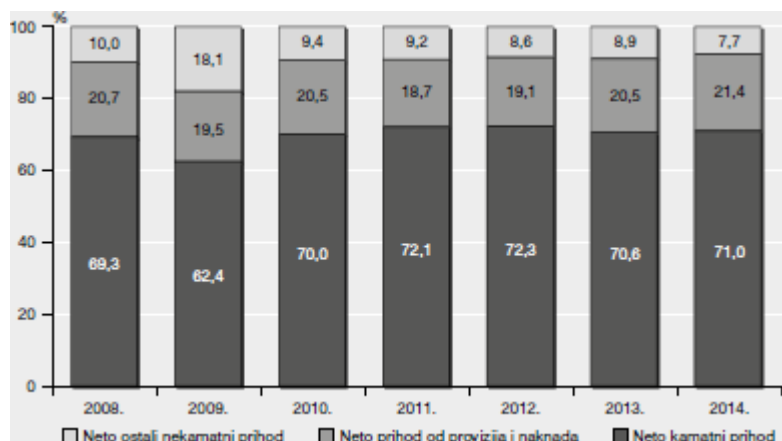
Grafikon 8. Struktura operativnog prihoda banaka na kraju razdoblja

Izvor: HNB, <https://www.hnb.hr/documents/20182/261418/h-polugodisnja-informacija-2polugodiste2015.pdf/2d25828e-7133-4d84-8f1e-2d0a2de6e58d>

Od 2011. nastavljen je pad neto ostalog nekamatnog prihoda u ukupnoj strukturi operativnog prihoda banaka sve do 2013. gdje je prekinut kratko pa se opet nastavlja sve do 2015. na samo 5,4%. Neto prihod od provizija i naknada raste pomalo sve do 2014., a u 2015. pada na 21%. Što se tiče neto kamatnog prihoda, on raste do 2013. blago, a u 2013. naglo pada na 70,6% i otad raste do 2015. na 72,9%.

Grafikon 9. Struktura operativnog prihoda banaka

Izvor: HNB, <https://www.hnb.hr/documents/20182/623991/hbilten-o-bankama-28.pdf/dd31c773-9618-4284-b834-c6c153c830b5>

Neto kamatni prihod u 2014. je porastao malo u odnosu na 2013., a što se tiče neto ostalog nekamatnog prihoda on se smanjio u 2014. u odnosu na 2013. godinu. Ipak neto prihod od provizija i naknada se povećao u 2014. u odnosu na 2013. Udio neto kamatnog prihoda u

ukupnoj strukturi operativnog prihoda banaka iznosi u 2014. 71%, dok udio neto prihoda od provizija i naknada iznosi 21,4%, a neto ostali nekamatni prihod iznosi 7,7% u ukupnoj strukturi operativnog prihoda.

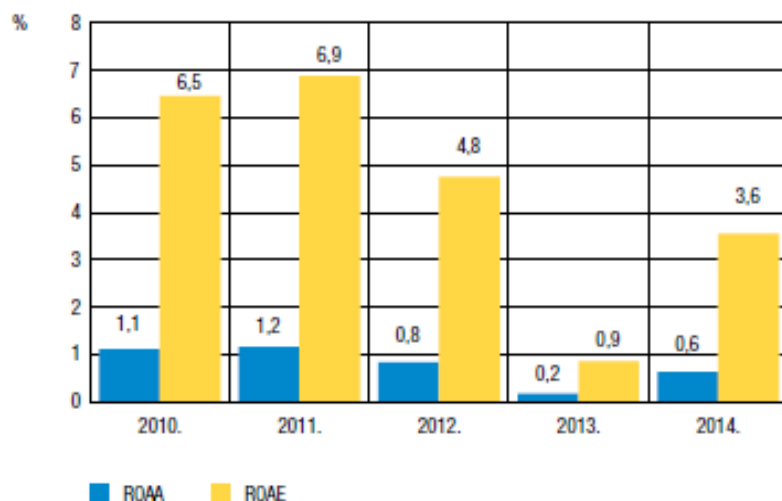
6.2. Pokazatelji profitabilnosti banaka u Hrvatskoj

U godišnjem izvješću Hrvatske narodne banke (2014) vidljiv je rast neto kamatne marže⁹, ostvaren ponajprije povoljnim kretanjima pasivnih kamatnih stopa, koji je blago popravio operativnu profitabilnost banaka (profitabilnost prije troškova rezerviranja). No najveći su utjecaj na pokazatelje profitabilnosti imali troškovi rezerviranja. Izraženi kao udio u prosječnoj imovini, iznosili su 1,2% što je bilo osjetno manje od 1,6% na kraju 2013. Profitabilnost prosječne imovine (engl. Return on Average Assets, ROAA) porasla je na 0,6%, a profitabilnost prosječnoga kapitala (eng. Return on Average Equity, ROAE) na 3,6%.

Iz godišnjeg izvješća Hrvatske narodne banke (2014) je uočeno da iako se razina troškova rezerviranja u 2014. smanjila, ona je bila osjetno viša od prosječnih 1,0% u razdoblju 2009. – 2012. i znatno viša od prosječnih 0,3% za razdoblje od 2005. – 2008. Stoga su troškovi rezerviranja bili osnovni razlog znatno niže profitabilnosti u odnosu na ranije godine. Izuzmemo li 2013., pokazatelji profitabilnosti bili su na najnižim razinama zabilježenima od 1998.

⁹ Omjer neto kamatnog prihoda i prosječne imovine

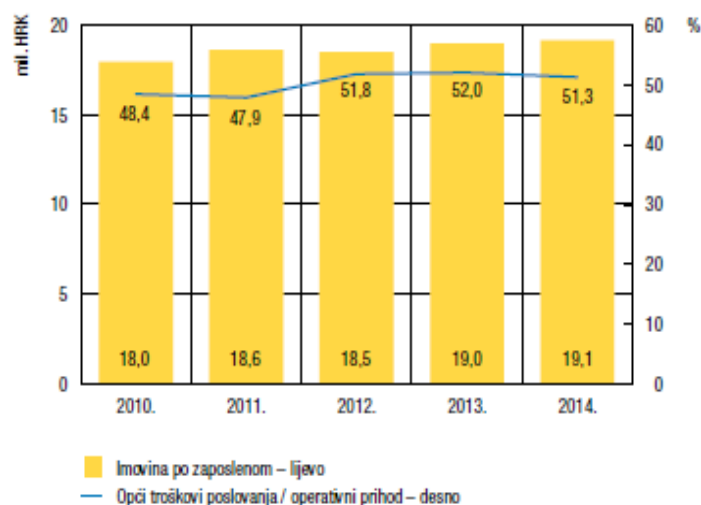
Grafikon 10. Profitabilnost prosječne imovine (ROAA) i prosječnoga kapitala banaka (ROAE) na kraju razdoblja

Izvor: HNB, <https://www.hnb.hr/documents/20182/122236/h-gi-2014.pdf/b607913c-e6fb-40a2-a023-41552635090b>

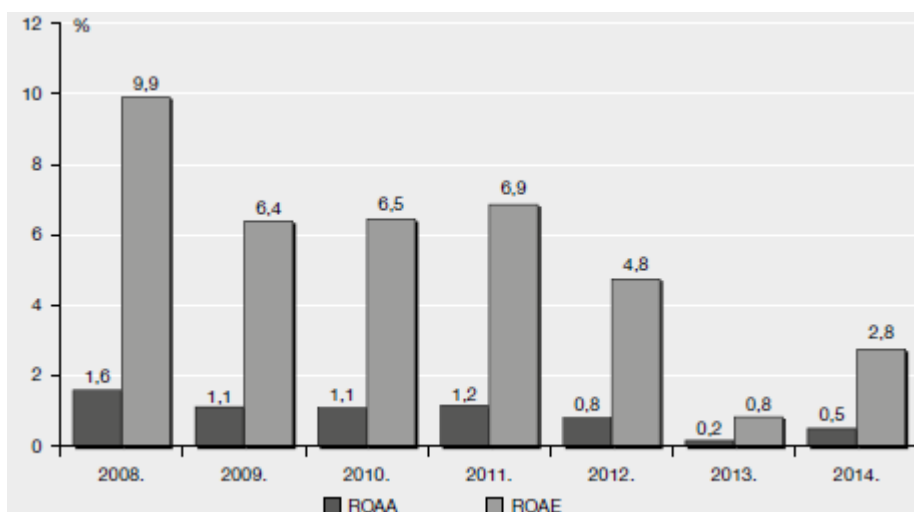
Što se tiče troškovne prema godišnjem izvješću Hrvatske narodne banke (2014), za razliku od 2013., u 2014. banke su je uspjele poboljšati. Omjer općih troškova poslovanja i operativnog prihoda (engl. cost-to-income ratio) smanjio se s 52,0% na 51,3%. No, relativno je velik broj banaka bio znatno opterećen općim troškovima poslovanja, a posebice se to odnosilo na manje institucije. Pritom pet banaka nije moglo operativnim prihodima pokriti opće administrativne troškove i amortizaciju i sve su poslovale s gubicima. Uz njih, gubitke su, nakon troškova rezerviranja, iskazale još četiri banke.

Grafikon 11. Troškovna efikasnost banaka na kraju razdoblja

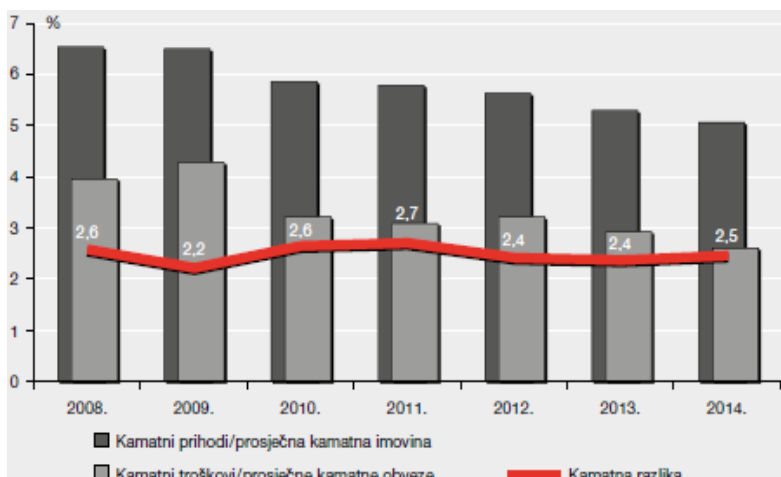
Izvor: HNB, <https://www.hnb.hr/documents/20182/122236/h-gi-2014.pdf/b607913c-e6fb-40a2-a023-41552635090b>

Grafikon 12. Profitabilnost prosječne imovine (ROAA) i profitabilnost prosječnoga kapitala (ROAE) banaka

Izvor: HNB, <https://www.hnb.hr/documents/20182/623991/hbilten-o-bankama-28.pdf/dd31c773-9618-4284-b834-c6c153c830b5>

Grafikon 13. Prihod od kamatne imovine i trošak kamatnih obveza banaka

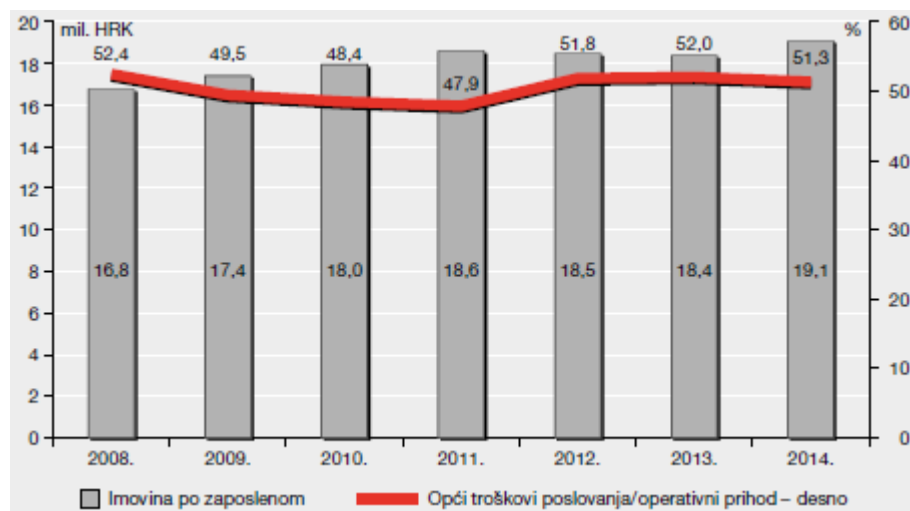

Izvor: HNB, <https://www.hnb.hr/documents/20182/623991/hbilten-o-bankama-28.pdf/dd31c773-9618-4284-b834-c6c153c830b5>

Bilten o bankama Hrvatske narodne banke (2015) analizira da su povećanjem kamatne razlike te strogom kontrolom općih troškova poslovanja banke na početku krize uspijevale amortizirati rast troškova rezerviranja. No, u 2012. kamatna razlika osjetno se smanjila (Grafikon 11.), pod utjecajem pada prosječnoga kamatnog prihoda. Trend njegova pada nastavio se, ali je u 2014. još izrazitiji bio utjecaj smanjenja prosječnoga kamatnog troška. Zahvaljujući tome operativna je profitabilnost porasla, a manji trošak rizika dodatno je popravio pokazatelje profitabilnosti. Profitabilnost prosječne imovine (engl. Return on

Average Assets, ROAA) porasla je na 0,5%, a profitabilnost prosječnoga kapitala (engl. Return on Average Equity, ROAE) na 2,8% (Grafikon 10.).

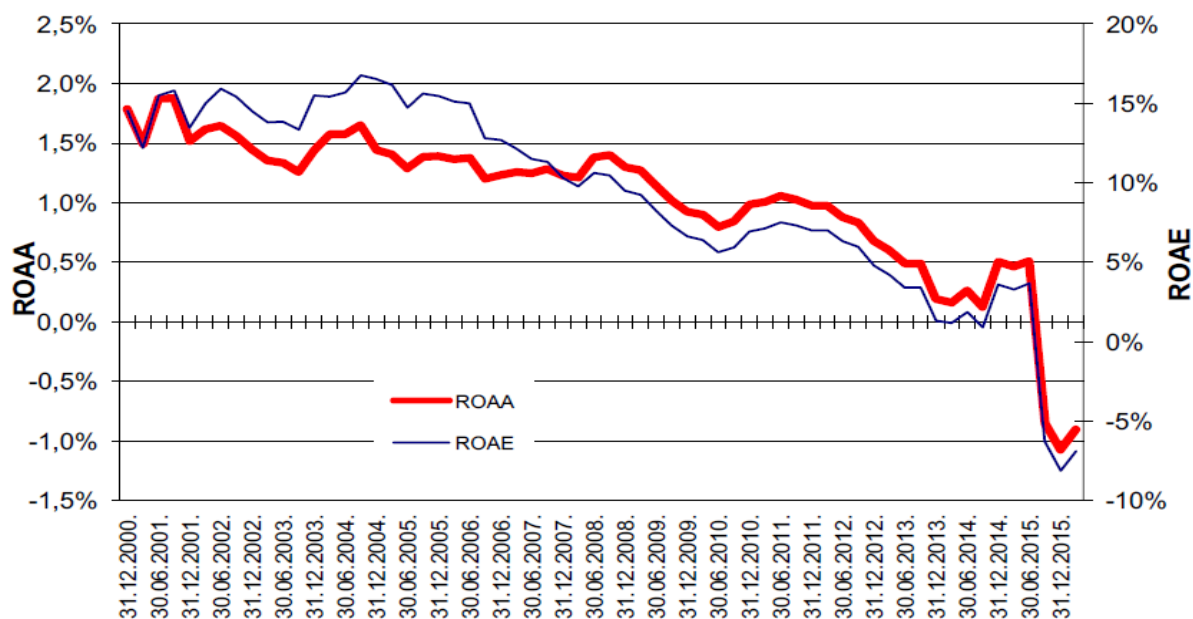
Grafikon 14. Troškovna efikasnost banaka

Izvor: HNB, <https://www.hnb.hr/documents/20182/623991/hbilden-o-bankama-28.pdf/dd31c773-9618-4284-b834-c6c153c830b5>

Za razliku 2013., u 2014. banke su uspjele poboljšati troškovnu efikasnost što je i navedeno u Biltenu o bankama Hrvatske narodne banke (2015). Omjer općih troškova poslovanja i operativnog prihoda (engl. cost-to-income ratio) smanjio se s 52,0% na 51,3% (Grafikon 12.). No, relativno je velik broj banaka bio znatno opterećen općim troškovima poslovanja, a posebice se to odnosilo na manje institucije. Pritom pet banaka nije moglo operativnim prihodima pokriti opće administrativne poslove i amortizaciju i sve su poslovale s gubicima. Uz njih, gubitke je, nakon troškova rezerviranja, iskazalo još 7 banaka, tri više u odnosu na 2014. godinu.

Grafikon 15. Povrat na prosječnu aktivu (ROAA) i prosječni kapital (ROAE)

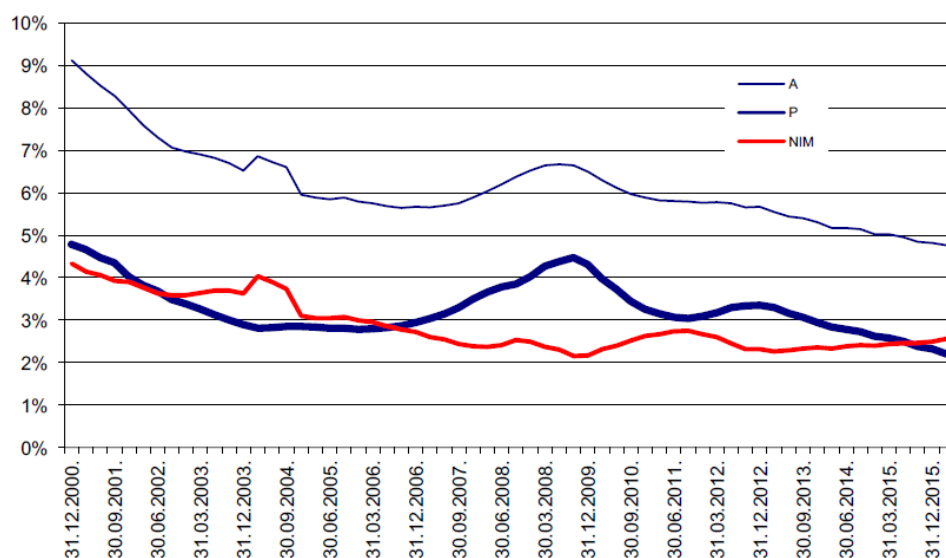

Izvor: HUB, http://www.hub.hr/sites/default/files/hub_pregled_16-2.pdf

Iz pregleda Hrvatske udruge banaka (2016) je vidljivo da nakon značajnog pada pokazatelja profitabilnosti u 2015. godini, koji je uzrokovan problemom vezanim uz konverziju švicarskog franka, u prvom kvartalu 2016. pad je usporen te je došlo do blagog oporavka profitabilnosti, pri čemu je povrat na imovinu iznosio -0,9%, a na kapital -6,9%.

Grafikon 16. Neto kamatna marža (Net interest margin – NIM)

$NIM = A$ (prosječno naplaćena aktivna kamatna stopa) – P (prosječno plaćena pasivna kamatna stopa)

Izvor: HUB, http://www.hub.hr/sites/default/files/hub_pregled_16-2.pdf

Pomični prosjek neto kamatne marže od početka 2013. prema pregledu Hrvatske udruge banaka (2016) bilježi blagi rast zbog bržeg pada pasivnih od aktivnih kamatnih stopa. Godišnji rast marže u prvom kvartalu 2016. iznosi 0,12 postotnih bodova.

6.3. Prikaz ROA I ROE pokazatelja hrvatskih pojedinih banaka

Tablica 5. Pokazatelj ROA na primjeru hrvatskih banaka

Hrvatska	ROA(dobitak(gubitak)/neto aktiva)	
	31.12.2011.	31.12.2010.
1.Banco Popolare Croatia d.d.	0,03	0,02
2.Erste & Steiermarkische Bank d.d.	0,13	0,13
3.Hypo Alpe-Adria-Bank d.d.	0,01	0,009
4.OTP banka Hrvatska	0,06	0,06
5.BKS Bank d.d.	0,0003	0,002
6.Raiffeisenbank Austria d.d.	0,07	0,08
7.Societe Generale-Splitska banka d.d.	0,05	0,07
8.Croatia banka d.d.	-0,07	-0,33
9.Zagrebačka banka d.d.	0,0001	0,0001
10.Volksbank d.d.	0,002	0,03

Izvor: Komparativna analiza finansijskih izveštaja banaka u Hrvatskoj i Srbiji, 2013.,
http://www.dmi.uns.ac.rs/site/dmi/download/master/primenjena_matematika/AleksandraTesanovic.pdf

Promatrajući banke u Hrvatskoj Tešanović (2013) uočava da je banka sa najvećim ROA pokazateljem Erste & Steiermarkische Bank. Erste & Steiermarkische Bank je imala isti ROA pokazatelj i u 2010. i u 2011. godini. Prva slijedeća banka po veličini ROA pokazatelja je Raiffeisenbank Austria. Banka sa najmanjim ROA pokazateljem od promatranih 10 u Hrvatskoj je Croatia banka.

Kod svih 10 promatranih banaka ROA pokazatelj je ispod 0,5, što ukazuje na nisku profitabilnost imovine banaka.

Iako 3 banke bilježe porast ROA pokazatelja u 2011. godini u odnosu na 2010. godinu, 3 banke imaju istu vrijednost, četiri pad, od čega jedna negativnu vrijednost. Važno je uočiti da su ukupni ROA pokazatelji u promatranim bankama u Hrvatskoj tokom 2011. godine veći u odnosu na 2010. za 74,8%, dakle 2010. godina je manje profitabilna za banke u Hrvatskoj u odnosu na 2011. godinu.

Tablica 6. Pokazatelj ROE na primjeru hrvatskih banaka

Hrvatska	ROE(dobitak(gubitak)/kapital)	
	31.12.2011.	31.12.2010.
1.Banco Popolare Croatia d.d.	0,03	0,02
2.Erste & Steiermarkische Bank d.d.	0,13	0,13
3.Hypo Alpe-Adria-Bank d.d.	0,01	0,009
4.OTP banka Hrvatska	0,09	0,06
5.BKS Bank d.d.	0,0003	0,002
6.Raiffeisenbank Austria d.d.	0,07	0,08
7.Societe Generale-Splitska banka d.d.	0,05	0,07
8.Croatia banka d.d.	-0,07	-0,33
9.Zagrebačka banka d.d.	0,0001	0,0001
10.Volksbank d.d.	0,002	0,03

Izvor: Komparativna analiza finansijskih izvještaja banaka u Hrvatskoj i Srbiji, 2013.,
http://www.dmi.uns.ac.rs/site/dmi/download/master/primenjena_matematika/AleksandraTesanovic.pdf

Gledajući banke u Hrvatskoj Tešanović (2013) uočava da je banka sa najvećim ROE pokazateljem Erste & Steiermarkische Bank. Erste & Steiermarkische Bank je imala istu vrijednost ROE pokazatelja u obe godine. Prva slijedeća banka po veličini ROE pokazatelja je Raiffeisenbank Austria. Banka sa najmanjim ROE pokazateljem od promatranih deset u Hrvatskoj je Croatia banka.

Četiri banke bilježe porast ROE pokazatelja u 2011. godini u odnosu na 2010. godinu, 2 banke imaju istu vrijednost, 4 bilježe pad, od kojih jedna negativnu vrijednost, međutim ukupni ROE pokazatelj u promatranim bankama u Hrvatskoj je povećan u 2011. godini u odnosu na 2010. za 81,2%.

Tablica 7. Pokazatelji profitabilnosti na primjeru pojedinih banaka

<i>Pokazatelji profitabilnosti</i>	ROA (31.12.2013.)	ROA (31.12.2012.)	ROE (31.12.2013.)	ROE (31.12.2012.)
Banka Kovanica	-3,77%	-6,52%	-37,40%	-68,46%
Croatia banka	-0,94%	-6,37%	-12,62%	-47,08%
Imex banka	0,54%	0,62%	6,80%	7,89%
Istarska kreditna banka Umag	0,49%	0,80%	4,96%	6,76%
Jadranska banka	-2,33%	0,24%	-26,33%	2,18%
Kent bank	-2,61%	-4,81%	-16,07%	-30,03%
Nava banka	-4,11%	-5,47%	-56,03%	-110,81%
Partner banka	0,12%	-1,73%	0,83%	-10,43%
Primorska banka	-3,07%	-4,5%	-22,82%	-28,65%
Slatinska banka	0,05%	0,45%	0,23%	2,85%

Izvor: Komparativna analiza financijskih izjesta malih banaka u Republici Hrvatskoj, 2014., <http://e-lib.efst.hr/2014/5121060.pdf>

U komparativnoj analizi financijskih izvještaja malih banaka u Republici Hrvatskoj prema Zebić Matijaš (2014) promatrajući male banke u Hrvatskoj uočavamo da je banka sa najvećim ROA pokazateljem Imex banka. Imex banka imala je ROA pokazatelj u 2012. godini 0,62%, dok joj se u 2013. smanjio za 0,08% što znači da iznosi 0,54%. Sljedeća banka po veličini ROA pokazatelja je Istarska kreditna banka Umag. Banka sa najmanjim ROA pokazateljem od promatranih deset u Hrvatskoj je Nava banka. Od svih 10 promatranih banaka, 6 ih ima negativnu vrijednost ROA pokazatelja. Ako je pokazatelj ispod 0,5%, to ukazuje na nisku profitabilnost banke. Važno je uočiti da su ukupni ROA pokazatelji u promatranim bankama u Hrvatskoj tokom 2013. godine manji u odnosu na 2012., dakle 2013. godina je manje profitabilna za banke u odnosu na 2012. godinu. Slična je situacija i sa ROE pokazateljem. Promatrajući banke u Hrvatskoj uočavamo da je banka sa najvećim ROE pokazateljem Imex banka. Sljedeća banka po veličini ROE pokazatelja je Istarska Kreditna banka Umag. Banka sa najmanjim ROE pokazateljem od promatranih deset u Hrvatskoj je Nava banka.

Također koristeći analizu slučajnog odabira banaka koje posluju na području grada Splita odabrano je 8 banaka kako bi se dobili pokazatelji ROA i ROE. Podaci korišteni za izračun su iz godišnjih financijskih izvještaja pojedinih banaka koje su odabrane za analizu. Za izračun su se koristile općeprihvaćene formule ROA i ROE pokazatelja te podaci iz računa dobiti i

gubitka te bilance koji su pronađeni u godišnjim financijskim izvještajima objavljenim na web stranicama uključenih banaka u analizu.

Tablica 8. Popis odabranih banaka za pokazatelje profitabilnosti ROA i ROE

Popis odabranih banaka za pokazatelje profitabilnosti	ROA (2015.)	ROA (2014.)	ROE (2015.)	ROE (2014.)
Splitska banka	0,45%	0,66%	0,12%	0,20%
Privredna banka Zagreb (PBZ)	0,28%	0,93%	0,10%	0,34%
Zagrebačka banka (ZABA)	(0,49%)	0,01%	(0,08%)	0,18%
Hypo Alpe-Adria-Bank	(0,10%)	(0,48%)	(0,51%)	(0,03%)
Sberbank	(0,02%)	0,30%	(0,32%)	0,05%
Raiffeissen Bank (RBA)	(0,77%)	0,94%	(0,06%)	0,08%
Erste&Steiermarkische Bank	(0,02%)	0,39%	(0,29%)	0,07%
OTP banka	(0,50%)	0,98%	(0,10%)	0,19%

Izvor: izrada autora prema podacima Splitske banke Societe Generale Group, raspoloživo na:

https://www.splitskabanka.hr/Portals/8/PDF/Press/3_GODI%C5%A0NJE%20IZVJE%C5%A0%C4%86E%20I%20SG%20SB%20Financijska%20izvjesca%202015%20HR.PDF ; Privredne banke Zagreb, raspoloživo na: https://www.pbz.hr/sites/default/files/dokumenti/2016/gi_2015_hrv_1-240.pdf ; Zagrebačke banke d.d., raspoloživo na: <file:///D:/Downloads/zaba-godisnje-izvjesce-31122015.pdf> ; Hypo Alpe-Adria-Bank d.d. Hrvatska, raspoloživo na: https://www.addiko.hr/sites/addiko.hr/files/content/file/file_download/haab_-_godisnje_izvjesce_2015_hr_0.pdf ; Sberbank, raspoloživo na: <https://www.sberbank.hr/media/2385/sberbank-godisnji-izvjestaj-za-2015.pdf> ; Raiffeissen Bank, raspoloživo na: <https://www.rba.hr/documents/10279/563563/Godi%C5%A1nje+izvje%C5%A1%C4%87e+za+2015.+godinu/5f2c9194-4f8a-41b2-83c4-6cab9f21e9e3> ; Erste&Steiermarkische Bank d.d., raspoloživo na: file:///D:/Downloads/Godisnje_izvjesce_ESB_31_12_2015_HR.pdf ; OTP banke, raspoloživo na: https://www.otpbanka.hr/sites/default/files/dokumenti/godisnja-izvjesca/otp_godisnje_izvjesce-2015_hr_final.pdf

Iz priložene tablice je vidljivo da Splitska banka ima smanjenje oba pokazatelja u 2015. u odnosu na 2014. godinu. Privredna banka Zagreb također ima smanjenje ROA i ROE

pokazatelja u 2015. u odnosu na 2014. Zagrebačka banka također. Hypo Alpe-Adria-Bank ima negativno smanjenje ROA i ROE u 2015. u odnosu na 2014. što je dobro jer se negativni trend smanjio i jedina ima negativni trend tokom cijelog razdoblja. Ostale banke isto imaju smanjenje ROA i ROE pokazatelja u 2015. u odnosu na 2014. Banka s najvećim ROA pokazateljem u 2014. je OTP banka, a zatim slijedi iza nje Raiffeissen Bank. Najmanji ROA ima Raiffeissen Bank u 2015. Što se pak tiče ROE iz tablice se vidi da Privredna banka Zagreb ima najveći u 2014., zatim slijedi Splitska banka. Najmanji ROE pokazatelj ima Zagrebačka banka u 2015.

7. ZAKLJUČAK

Konceptom ovog rada pokušalo se prikazati najznačajnije pokazatelje profitabilnosti poslovanja banaka korištenjem tradicionalnih, suvremenih i tržišnih pokazatelja koji se koriste radi boljeg utvrđivanja uspjeha poslovanja banaka na tržištu kako bi se stvorila što jasnija slika i predodžba profitabilnog bankovnog sustava.

Identificirani su i uzroci slabosti ROA i ROE pokazatelja u procjeni kvalitete banke u dugom roku, kao i glavni faktori koji utječu na ROA i ROE pokazatelj i uzrokuju njihova ograničenja. Detaljnom analizom i istraživanjem uočeni su neki od čimbenika koji imaju negativan utjecaj na ROA pokazatelj kao što su: trošak rizika i smanjenje neto kamatne marže, pad prosječnog kamatnog prihoda. Također tome potpomaže i troškovna efikasnost i troškovi ispravka vrijednosti i rezerviranja. Što se pak ROE pokazatelja tiče glavni "krivci" za smanjivanje tog pokazatelja su profitna marža prije oporezivanja, umanjena profitabilnost i operativna marža, kao i učinak financijske poluge. Navedena su i brojna upozorenja kojima stručnjaci nastoje preventivno upozoriti banke i samo bankarsko tržište kako bi što više smanjili utjecaj učinaka koji oslabljuju ROE pokazatelj.

Analizirajući uspješnost poslovanja banke obradili su se mnogi pokazatelji. Pri tom glavnu riječ vodi skupina tradicionalnih (uobičajenih) pokazatelja koji su ujedno i računovodstevni pokazatelji uspjeha i koriste se za analizu profitabilnosti određenih banaka kao i za usporedbu među bankama. Njihov nedostatak prema Pavković (2004) očituje se u tome što informacije uključene u izračun tih pokazatelja ne odražavaju stvarnu tržišnu vrijednost. Suvremeni ili ekonomski pokazatelji bankovne profitabilnosti usredotočeni su na mjerenje rizika i povrata u promatranom trenutku i predstavljaju način vrednovanja rizika i veoma su važni menadžmentu banke u efikasnom upravljanju kapitalom. Pavković (2004) također ističe da tržišni pokazatelji poslovanja banke uključuju tekuću tržišnu vrijednost bankovnih kategorija, ali su te vrijednosti često nedostupne naročito u financijskim sustavima s nerazvijenima tržištima kapitala i kao takve nemaju veliko značenje jer se ne mogu uspoređivati.

Tokom empirijske analize bankarskog sektora u RH, kao i pokazatelja profitabilnosti te prikaza ROA i ROE pokazatelja na primjeru pojedinih hrvatskih banaka koristili su se podaci pretežno sa stranica Hrvatske narodne banke i Hrvatske udruge banaka kako bi se statistički dočarala situacija pojedinih indikatora profitabilnosti u Hrvatskoj kroz godine. Komparativnom metodom su se nastojali usporediti ROA i ROE pokazatelji te ostali

pokazatelji bankovne profitabilnosti kao što je neto kamatna marža, troškovna efikasnost banaka i ostali u odnosu na prošle godine njihova djelovanja na bankovni sustav u RH. Temeljem povijesnih podataka i njihove interpretacije ukazuje se na blago smanjenje rasta ključnih pokazatelja sve do financijske krize, kao i kasnije utjecaj konverzije švicarskog franka koji je usporio rast ključnih pokazatelja, da bi se nakon oporavka nazirao blagi porast.

Zaključno se može reći da je bankarski sustav važan čimbenik u ekonomskom okruženju jedne zemlje i da bi banke uspjele održati profitabilnost i konkurentnost u svom okruženju moraju se prilagoditi zahtijevima tržišta. To bi značilo da moraju poboljšati svoju ponudu koju osiguravaju različitim sudionicima na tržištu, širiti spektar svojih proizvoda i usluga, prihvaćati nove tehnike i tehnologije rada, a sve u skladu sa zakonskom i općeprihvaćenom regulativom rada. Vrlo je važno biti u korak s negativnim utjecajima i rizicima bankovnog sustava te pravovremeno osigurati instrumente koji bi zaštitili profitabilnost banke od negativnih faktora. Važna je također i pozadina za donošenje glavnih odluka u sustavu jedne banke, a pri tom se misli na informacije o poslovanju iz prošlosti koje značajno pomažu menadžmentu pri odlučivanju o strateškim i operativnim smjernicama u budućnosti.

SAŽETAK

Profitabilnost banaka se očituje time da banka tokom poslovanja ostvaruje dobit ili povećava svoje profitne stope. Pri mjerenju bankovnih performansi koriste se tri skupine pokazatelja, a to su: uobičajeni (tradicionalni), suvremeni (ekonomski) i tržišni pokazatelji. Među najvažnije tradicionalne tj. računovodstvene pokazatelje spadaju prinos na imovinu (ROA) i prinos na kapital (ROE). Analizom su utvrđeni i uzroci slabosti ROA i ROE u procjeni kvalitete banke u dugom roku. Čimbenici koji imaju ograničavajući učinak na ROA pokazatelj su trošak rizika, smanjenje neto kamatne marže, pad prosječnog kamatnog prihoda, troškovna efikasnost i troškovi ispravka vrijednosti i rezerviranja. Na ROE pokazatelj najviše djeluje negativno profitna marža prije oporezivanja, umanjena profitabilnost, operativna marža, financijska poluga. Putem povijesnih podataka u empirijskoj analizi hrvatskog bankarskog sustava i na primjerima pojedinih banaka uočen je blagi pad svih pokazatelja tokom financijske krize, tek kasnije se vidi blagi porast nakon oporavka i rasta gospodarstva. To se naročito može vidjeti iz prikaza ROA i ROE pokazatelja tijekom promatranog razdoblja. Treba istaknuti da različiti pokazatelji, omjeri i odnosi pripomažu menadžmentu banke kako bi na vrijeme reagirali na vanjske i unutrnje faktore koji mogu oslabiti performanse poslovanja banke.

Ključne riječi: profitabilnost, banke, pokazatelji, ROA, ROE

SUMMARY

Profitability of banks is manifested by the fact that bank during the business is making income or increasing their profit rate. At the measuring bank performance, three groups of indicators are being used, and those are: usual (traditional), contemporary (economic) and market indicators. In the most important traditional i.e. accounting indicators are return on asset (ROA) and return on equity (ROE). By the analysis are determined the causes of weakness of ROA and ROE in the assesment of quality of the bank in the long term. The factors that have restricting effect on ROA indicator are cost of risk, decrease of net interest margin, fall in the average interest income, cost efficiency and expenses on value adjustments and provisions. ROE indicator is most influnced by negative pre-tax profit margin., reduced profitability, operating margin, financial leverage. Via historical data in empyrical analysis of croatian banking system and at the examples of certain banks is noticed slight fall of all indicators during the financial crisis, but later is seen slight increase after recoverment and growth of the

economy. That can be seen from the display of ROA and ROE indicators during the time of observation. It should be pointed out that the various indicators, ratios and "relations" (ratios) are helping management of the banks in order to react on time on external and internal factors that can weaken performances of the bank operations.

Key words: profitability, banks, indicators, ROA, ROE

LITERATURA:

Web izvori:

1. European central bank (2010): Beyond ROE – How to measure bank performance, raspoloživo na: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/beyondroehowtomeasurebankperformance201009en.pdf>
2. Kundid, Ana; Škrabić, Blanka; Ercegovic, Roberto, (2011): Determinants of bank profitability in Croatia, raspoloživo na: [file:///D:/Downloads/CRORR_2_18%20\(4\).pdf](file:///D:/Downloads/CRORR_2_18%20(4).pdf)
3. Pavković, Anita, (2004): Instrumenti vrednovanja uspjehnosti poslovnih banaka, raspoloživo na: <http://hrcak.srce.hr/26203>
4. Kundid, Ana, (2010): Indikatori profitabilnosti bankovnog poslovanja, raspoloživo na: <http://bib.irb.hr/prikazi-rad?rad=498904>
5. Tomaš, Vice, (2015): Ekonometrijska analiza profitabilnosti banaka u jugoistočnoj Europi, raspoloživo na : <https://repozitorij.unizg.hr/islandora/object/efzg:243>
6. Ježovita, Ana; Žager, Lajoš, (2014): Ocjena zaduženosti poduzeća pokazateljima profitabilnosti, raspoloživo na: [file:///D:/Downloads/KB1%20\(1\).pdf](file:///D:/Downloads/KB1%20(1).pdf)
7. Šarlija, (2009): Financijska analiza, raspoloživo na: https://www.mathos.unios.hr/analizapp/Files/Financijska_analiza.doc.pdf
8. Procjena vrijednosti poduzeća korištenjem pokazatelja fundamentalne analize, raspoloživo na: http://www.poslovni.hr/media/PostAttachments/187881/Fundamentalna_Analiza.pdf
9. Tešanović, Aleksandra, (2013): Komparativna analiza finansijskih izveštaja banaka u Hrvatskoj i Srbiji, raspoloživo na: http://www.dmi.uns.ac.rs/site/dmi/download/master/primenjena_matematika/AleksandraTesanovic.pdf

10. Zebić Matijaš, Josipa, Ekonomski fakultet Split, (2014.): Komparativna analiza financijskih izvještaja malih banaka u Republici Hrvatskoj, raspoloživo na: <http://e-lib.efst.hr/2014/5121060.pdf>
11. Hrvatska udruga banaka, HUB analize, (2016): HUB pregled, raspoloživo na: http://www.hub.hr/sites/default/files/hub_pregled_16-2.pdf
12. Hrvatska narodna banka, (2015): Bilten o bankama, raspoloživo na: <https://www.hnb.hr/documents/20182/623991/hbilten-o-bankama-28.pdf/dd31c773-9618-4284-b834-c6c153c830b5>
13. Hrvatska narodna banka, (2016): Polugodišnja informacija o financijskom stanju, stupnju ostvarenja stabilnosti cijena i provedbi monetarne politike za drugo polugodište 2015., raspoloživo na: <https://www.hnb.hr/documents/20182/261418/h-polugodisnja-informacija-2polugodiste2015.pdf/2d25828e-7133-4d84-8f1e-2d0a2de6e58d>
14. Hrvatska narodna banka, (2014): Godišnje izvješće 2014., raspoloživo na: <https://www.hnb.hr/documents/20182/122236/h-gi-2014.pdf/b607913c-e6fb-40a2-a023-41552635090b>
15. Blog, (2007): P/B (odnos tržišne i knjigovodstvene vrijednosti),raspoloživo na: <http://www.analiza.blogger.index.hr/post/p-b-odnos-trzisne-i-knjigovodstvene-vrijednosti/166719.aspx>
16. Čikeš, Ines, Ekonomski fakultet Split, (2014.):Analiza profitabilnosti hrvatskog bankarskog sustava, raspoloživo na: <http://e-lib.efst.hr/2014/2111195.pdf>
17. Babić, Štefica, Visoka poslovna škola Libertas, (2009): Lociranje poslovne krize na temelju financijskih pokazatelja poduzeća Ingra dd, raspoloživo na: <https://www.scribd.com/doc/97166323/Stefica-Babic-zavr%C5%A1ni-rad-Lociranje-poslovne-krize-na-temelju-financijskih-pokazatelja-poduze%C4%87a-Ingra-d-d>
18. Hrvatska narodna banka, (2014): Bilten o bankama, raspoloživo na: <https://www.hnb.hr/documents/20182/121597/hbilten-o-bankama-27.pdf/6fa374b1-fc1a-4a82-83f6-d866c25fe1d7>

19. Splitska banka Societe generale Group, (2015): 2015. Godišnje izvješće, raspoloživo na:
https://www.splitskabanka.hr/Portals/8/PDF/Press/3_GODI%C5%A0NJE%20IZVJE%C5%A0%C4%86E%20I%20SG%20SB%20Financijska%20izvjesca%202015%20HR.PDF
20. Privredna banka Zagreb, (2015): Godišnje izvješće 2015., raspoloživo na:
https://www.pbz.hr/sites/default/files/dokumenti/2016/gi_2015_hrv_1-240.pdf
21. Zagrebačka banka d.d., (2015): Godišnje izvješće za 2015., raspoloživo na:
<file:///D:/Downloads/zaba-godisnje-izvjesce-31122015.pdf>
22. Hypo Alpe-Adria-Bank d.d. Hrvatska, (2015): Godišnje izvješće 2015., raspoloživo na:
https://www.addiko.hr/sites/addiko.hr/files/content/file/file_download/haab_-_godisnje_izvjesce_2015_hr_0.pdf
23. Sberbank, (2015): Annual Report 2015. Sberbank d.d., raspoloživo na:
<https://www.sberbank.hr/media/2385/sberbank-godisnji-izvjestaj-za-2015.pdf>
24. Raiffeisen Bank, (2015): Godišnje izvješće 2015., raspoloživo na:
<https://www.rba.hr/documents/10279/563563/Godi%C5%A1nje+izvje%C5%A1%C4%87e+za+2015.+godinu/5f2c9194-4f8a-41b2-83c4-6cab9f21e9e3>
25. Erste&Steiermarkische Bank d.d., (2015): Godišnje izvješće za godinu koja završava 31. prosinca 2015., raspoloživo na:
file:///D:/Downloads/Godisnje_izvjesce_ESB_31_12_2015_HR.pdf
26. OTP banka, (2015): OTP banka Hrvatska Godišnje izvješće 2015., raspoloživo na:
https://www.otpbanka.hr/sites/default/files/dokumenti/godisnja-izvjesca/otp_godisnje_izvjesce-2015_hr_final.pdf
27. Lider/Hina, (2015): Kina u crveno zavila svjetske burze, raspoloživo na:
<http://lider.media/aktualno/tvrtke-i-trzista/trziste-kapitala/kina-u-crveno-zavila-svjetske-burze/>

POPIS GRAFIKONA

Grafikon 1: Razina kretanja FTSE tržišnog indeksa kroz promatrana razdoblja.....	30
Grafikon 2: Tržišni indeks (FTSE 300) u usporedbi s pojedinim europskim bankama.....	31
Grafikon 3: Herfindahl – Hirschmanov indeks (HHI).....	34
Grafikon 4: Broj banaka prema sjedištu vlasnika i vrsti vlasništva na kraju razdoblja.....	36
Grafikon 5: Imovina banaka prema domicilu dioničara na kraju razdoblja.....	37
Grafikon 6: Dobit (gubitak) banaka, prije poreza na kraju razdoblja.....	38
Grafikon 7: Dobit banaka (prije oporezivanja).....	39
Grafikon 8: Struktura operativnog prihoda banaka na kraju razdoblja.....	40
Grafikon 9: Struktura operativnog prihoda banka.....	40
Grafikon 10: Profitabilnost prosječne imovine (ROAA) i prosječnoga kapitala banaka (ROAE) na kraju razdoblja.....	42
Grafikon 11: Troškovna efikasnost banaka na kraju razdoblja.....	42
Grafikon 12: Profitabilnost prosječne imovine (ROAA) i profitabilnost prosječnoga kapitala (ROAE) banke.....	43
Grafikon 13: Prihod od kamatne imovine i trošak kamatnih obveza banaka.....	43
Grafikon 14: Troškovna efikasnost banaka.....	44
Grafikon 15: Povrat na prosječnu aktivu (ROAA) i prosječni kapital (ROAE).....	45
Grafikon 16: Neto kamatna marža (Net interest margin – NIM).....	45

POPIS SHEMA

Shema 1: Klasifikacija pokazatelja bankovne profitabilnosti.....	8
Shema 2: Dekompozicija prinosa na aktivu.....	10
Shema 3: Dekompozicija prinosa na vlastiti kapital.....	11

POPIS TABLICA

Tablica 1: Odnos rentabilnosti imovine, rentabilnosti vlastitog kapitala i kamatne stope poduzeća.....	24
Tablica 2: Vrijednost HHI-a u promatranom razdoblju.....	33
Tablica 3: Broj kreditnih institucija na kraju razdoblja.....	35

Tablica 4: Imovina banaka prema sjedištu vlasnika i vrsti vlasništva.....	35
Tablica 5: Pokazatelj ROA na primjeru hrvatskih banaka.....	46
Tablica 6: Pokazatelj ROE na primjeru hrvatskih banaka.....	47
Tablica 7: Pokazatelji profitabilnosti na primjeru pojedinih banaka.....	48
Tablica 8: Popis odabranih banaka za pokazatelje profitabilnosti ROA i ROE.....	49